

Claus Rønlevs bibliotek

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine mange tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

FOLKETS FØRERE

UDGIVET AF
FRED. NØRGAARD
OG
ANDERS UHRSKOV

HELGE HOSTRUP
—
JOHANNE LUISE
HEIBERG

G. B. N. F.

JOHANNE LUISE HEIBERG.

After Maleri af W. Marstrand.

FOLKETS FØRERE

JOHANNE LUISE
HEIBERG

AF

HELGE HOSTRUP

GYLDENDALSKE BOGHANDEL - NORDISK
FORLAG - KJØBENHAVN OG KRISTIANIA
MDCCCXVI

UDGIVET AF
FRED. NØRGAARD OG ANDERS UHRSKOV

FR. BAGGES KGL. HOFBOGTRYKKERI
KØBENHAVN

I.

Johanne Luise.

Fru Heiberg har i sin Selvbiografi givet et noget ensidigt Billede af sig selv. Hun har stillet sig op foran Spejlet og spurgt det: Hvordan ser jeg egentlig ud? Men med det samme har hun ogsaa stillet sig noget i Positur.

Hendes Svigermoder, Fru Gyllembourg, P. A. Heibergs fraskilte Kone, har i 1831 skrevet et Brev til sin første Mand om Svigerdatteren. Heri hedder det: »At for det *overordentlige* gælder ingen Regler; og ikke blot jeg, men enhver, der kender min Hanne, anser hende for noget overordentligt, noget af det, som Naturen synes at frembringe i sit bedste Lune. Vor afdøde Ven, Möhl, kaldte hende et Mirakel, og Etatsraad Ørsted sagde til mig for kort Tid siden: Man behøver kun en Gang at se hende for at se den ædle Natur, som imponerer enhver — —«

Det er ikke for intet, at Fru Heiberg optrykker dette Brev i sine Erindringer. Det sætter Strengen under, hvad hun netop ønsker at fortælle. Hun staar her for Spejlet som den, der er sprunget frem i en ret almindelig Plebejerslægt ved Naturens bedste Lune. Hendes Sjælsdannelse og Finhed er medfødt. Hun er fuld af Poesi med »blaa Længsler«, yndig i sit barnlige Forhold til en romantisk Drømmeverden. Og hun synes ikke at stamme fra nogen. Hun er Prinsessen fra det fattige Hjem, intet af

Smaaborgerligheden eller Sindets Fattigdom hænger ved hende. Hun er Adelsdamen fra Gaden, men hun stænkes aldrig af Gadens Skarn. Hun er noget helt for sig, ikke den lille Underklasses pige, der med sit sikre Instinkt kæmper sig frem, men den fødte Grevinde fra den usle Hytte. ---

Dette Billede er ensidigt. Lad være, at hun var Prinsessen i Kunstens Rige, Dronningen paa den danske Skueplads, hun ophører dog ikke med at være det fattige Barn med den ringe Skoledannelse eller den djærve Borgermadams ægte Datter. Foruden alt det fiine og luftige, det aandfulde, alt det, der er frembragt i Naturens bedste Lune, er hun ogsaa Proletartøsen og siden hen ikke saa ganske lidt af den snæversynede og djærve Madam. Maa-ske ligger noget af hendes Magt heri, denne Blanding af Hofdamen og Underklassebarnet med dets naive Oprindelighed har muligvis netop øvet en Fortryllelse, som hun ikke selv har forstaaet. Slægtsbundetheden har fremhævet hendes Geni, som en pjaltet Dragt kan fremhæve en ung Piges Skønhed.

Johanne Luise Pätges blev født i Kjøbenhavn d. 22. November 1812. Hendes Fader, der var Tysker af Fødsel, havde været Vinhandler. Men under Englændernes Bombardement i 1807 mistede han alt, hvad han ejede. Og han kom aldrig senere rigtig paa Benene igen. Han synes at have været noget letsindig og lidet foretagsom, et Stemningsmenneske, der kunde røres til Taarer, naar hans næst yngste Datter fremsagde et Digt eller sang for ham. Desuden var der noget fornemt over ham, han kunde se velklædt ud i tarvelige Klæder, og han lagde megen Vægt paa, saa vidt de smaa Midler strakte til, at optræde som Gentleman. Han kunde staa timevis foran det brystne Spejl og ordne sit Haar og børste sine Klæder. Om Søndagen, naar

han endelig var bleven saa vel pudset som muligt, vandrede han i højtidelig Stemning med den latinske Salmebog i Haanden til det katolske Kapel, hvis Menighed han sluttede sig til.

Moderen var ligeledes tysk. Hun var en dygtig og retskaffen Borgermadam. Hun havde et hurtigt Blik for andre Mennesker, hendes Dom over dem var snart færdig, hun lod sig her lede af sit sikre Instinkt. Forudfølelser og Anelser lagde hun megen Vægt paa, og hun gik sikkert ud fra, at den Slags ikke slog fejl. Hun havde en ypperlig Hukommelse, og skønt hun hverken kunde læse eller skrive, havde hun stor Interesse for Teatret og dets Kunst. Engang som Barn havde hun set Hamlet, og siden kunde hun for sine Børn fremsige flere Repliker af Stykket. Der var noget morsomt og fyndigt ved hendes Udtryksmaade, og hun gjorde udstrakt Brug af Ordsprog i sin daglige Tale.

Da det stadig gik daarligt for hendes langt mindre arbejdsomme Mand, tog hun tilsidst Styret. Da Rettens Folk kom for at skrive deres Ejendele, sagde hun til Manden: »Hidtil har du raadet, og saa vidt har du bragt os. Et halvt Aar endnu paa denne Vis, og vi og dine Børn har kun tilbage at komme under Fattigvæsenet. Fra i Dag af raader jeg, og du skal se, alt skal blive anderledes«.

Fra den Dag forsørgede hun Familien. Hun holdt Restauration, og om Sommeren havde hun et Beværtningstelt paa Dyrehavsbakken.

Hun fik Præg af at have hjulpet sig selv; det gjorde hende sikrere og ejendommeligere. Hun følte sig som et Menneske, der havde gjort sin Pligt, og i sin Retskaffenhed generede hun sig ikke for at vise sig, som hun var. Hun bar sin morsomme Halvdannelse til Skue og stak ikke noget under Stolen.

Der skulde komme den Tid, da Folk forbavsedes over, at den simple, djærve Kone kunde være deres Alfeprinsesses Moder. Og man fortalte — til Datterens Sorg — om mange morsomme Repliker, som Teltmadammen havde givet til bedste, mens hun sad i Teatret og saa paa Johanne Luises Spil. En Dame, der sad ved Siden af hende, havde bemærket, at hendes Datter dog var et mærkeligt Menneske. Da brystede Madammen sig og svarede med herlig Selvfølelse: »Min Datter er intet Menneske, hun er et Væsen.«

Mens hun voksede i Selvhjulpenhed, sank hendes Mand sammen. Hendes Sejr var hans Ydmygelse. Og skønt han stadig anstrengte sig for at være Gentleman, var det kendeligt, at han forfaldt.

Johanne Luise var den næst yngste af ni Børn. Og navnlig den yngste, Amalie, maa i hendes Erindringer stadig tjene som Baggrund for hende selv. Amalie er Forældrenes ægte Datter, rar og god, men uden dybere Sans. Hun forstaar intet af Søsterens Lidelse over alt det simple, hun maa leve i, overfladisk og verdslig som hun er. Fru Heiberg kan ikke blive træt af at understrege, hvilken himmelvid Forskel der er paa de to Søstre, og af hvor forskellig Kaliber de er. Og samtidig dermed forsikrer hun overbærende, at hun holdt meget af Amalie.

Hun dvæler gerne ved Erindringen om Øjeblikke, da en finere Natur rejser sig i hende med Protest mod Omgivelsernes Tarvelighed. Dens første Livsytring er i Aalborg. Der har Moderen Bespising for Befalingsmændene ved andet jyske Regiment. Johanne Luise er kun 4 Aar, da de rejser derover. Hun tilbringer en stor Del af sin Tid paa Gaden, og der morer hun sig med som andre Smaauger at rode med en Pind i Rendestenen. Men

pludselig føler hun, at dette er uværdigt for hende. Hun tørrer skamfuld sine Fingre og tænker: Hvis nogen ser dig ligge saaledes her, da er det vist en Skam for dig.

En Underofficer i Aalborg underviser Børnene i Dans. Han faar en Sal hos Madam Pätges til sine Øvelser, og de to yngste Pigebørn kommer da med til hans Dansetimer. Der udmærker Johanne Luise sig, saa han tager hende med til Timerne i de fornemme Familier. Saa lille hun er, skal hun være ham behjælpelig med at føre de andre Børn an. Hun viser Trinene for dem, og da hun rejser derfra, faar hun en Anbefalingsskrivelse med til Solodanser Dahlen.

I 1820 rejste Familien tilbage til København, og nu kom baade Johanne Luise og Amalie ind paa Teatrets Danseskole. Faderen, der i Begyndelsen var stærkt imod, at de skulde til Balletten, erklærede, at før vilde han dreje Halsen om paa dem. Da de imidlertid var antagne og kom hjem og gjorde deres Dansetrin i Stuen, blev han snart uhyre stolt af dem. I Beværtningen satte han dem til at danse paa Billardet, og de maatte nu til stor Fornøjelse for Gæsterne vise, hvad de lærte paa Skolen. Men Johanne Luise var fortvivlet derover. Hun rystede over hele sit Legeme, naar en saadan Præstation skulde begynde, og — som hun selv udtrykker det — saa lille hun var, havde hun dog en medfødt Takt, der sagde hende, at det var uværdigt for dem at lyde denne Opfordring og komme i Kast med disse Mennesker. Amalie derimod lo ad hende og fandt, at det kunde ikke gøre noget. Under en Strøm af Taarer fulgte Hanne sin leende Søster, og hendes Graad blev til en lydelig Hulken, alt som Gæsternes raa Applauderen tiltog.

Da rejste en ung Mand, Harboe (Fru Heiberg

kalder ham Herman) sig fra en Krog i Stuen. Han løftede den lille Pige ned paa Gulvet, idet han sagde irettesættende til de andre: »Det er Synd, mine Herrer, at tvinge et stakkels Barn, som har finere Følelse end De, til at gøre Løjer for Dem«.

Siden blev Harboe de to Smaapigers trofaste Beskytter og Ven. Han søgte at bøde paa deres uhyre mangelfulde Skoledannelse. Eller han bragte dem Mad, Smørrebrød og Kager. Han har øjensynlig fundet, at der blev taget altfor lidt Hensyn til dem.

En Dag havde Hanne og Malle deltaget i de andre Børns Leg paa Gaden. Det var dog egentlig kun Amalie, der ret deltog deri, hendes langt finere Søster stod kun og saa til, hun følte sig som en fremmed imellem dem. Pludselig stod Harboe for dem. Han betragtede hende forhavset og udbød misbilligende: »Staar du her paa Gaden? Følg mig hjem til dine Forældre«. Og nu fulgte Pigebørnene ham skamfulde til deres Hjem. Her formanede han Madam Pätges til at passe bedre paa sine Døtre. Det skikkede sig ikke, at de løb om paa Gaden mellem alle Slags Børn. Meningen var vel, at det skikkede sig ikke, at Johanne Luise saadan mængede sig med Almuen, for Amalie skikkede det sig i alle Maader godt.

Hanne var knap 11 Aar, da hun første Gang optraadte som Skuespillerinde. Hun spillede d. 14. Oktober 1823 Drengen Giovanni i Oehlschlägers Corregio. Hun blev tilsagt til Prøve; en ældre Søster havde maattet lære hende Rollen, og nu skulde hun spille sammen med selve den store Dr. Ryge. Han behandlede hende imidlertid saa voldsomt og brysk, saa hun blev fortvivlet derved. Han var ved at skræmme Livet af hende, da hun ikke kunde sige »Knæ«. »Hvad Fanden!« tordnede

han, »kan du ikke sige Knæ, du siger jo Gnæl!« Hun brast i Graad, og han maatte lade hende slippe for den Gang. Hele Aftenen og næste Morgen øvede hun sig i at sige K—næ. Ved Prøven samlede hun al sin Kraft og sagde med høj Stemme: »Knæ« og brast derpaa atter i Graad. »Se saa, nu gik det jo«, sagde Ryge halvt smilende.

Om hendes Spil fortæller Overskou: »Johanne Luise Pätges — — havde ved sin Lethed, naturlige Ynde og sjældne Lærenemhed allerede gjort sig særdeles bemærket i Teatrets Danseskole, men fremtraadte første Gang for Publikum som Giovanni og tildrog sig straks i usædvanlig høj Grad dets Yndest ved sit indtagende barnlige Ydre og den naive Troskyldighed, hvormed hun fremsagde sine Replikker. Hun var fra nu af den udkaarne til Børneroller og blev set med bestandig stigende Interesse, især da hun snart kom til ogsaa i Dansen at vise et ualmindeligt Talent; dog anede ingen, at hun ikke fire Aar efter skulde under Bifaldsjubel spille et Yndlingsstykkets Hovedperson og dermed betræde en Kunstbane, paa hvilken hun ved Genialitet og Aandsdannelse snart vilde staa som den danske Scenes uovergaaelige«.

Ryge havde en altfor haard Haand overfor den saarbare lille Pige. Han forstod neppe, at hans Voldsomhed kunde saare. Fru Heiberg mener siden, at han, efterhaanden som hendes Stjerne stiger, bliver ligefrem skinsyg paa den Lykke, den lille Jomfru Pätges gør hos Publikum. Det skulde saa være Teatrets Konge, Illusionens Mester, der ikke kunde taale at se sin Efterfølger paa Vejen til Tronen. Han saa da i hende ikke bare Scenens opvoksende Herskerinde, men maaske ogsaa en hel ny Periode i Teaterets Historie, hvor den besnærende Ynde skulde afløse den gamle Tids Kraft.

Det var Efterromantiken med sin Finhed og Gratie, der var ved at holde sit Indtog. Romantikens Bølge skulde snart falde, men forinden rejste den sig skønnere end nogensinde og pyntede sig med en skumhvid Bræm. Den brede, trygge Dybvandsbølge blev i Fru Heibergs Tidsalder Bølgen, der bøjer sig i Brændingen, før den falder og opløses i Skum.

Forholdet til Harboe blev mere og mere pinligt for hende. Fra han havde løftet den lille, grædende Hanne ned fra Billardet, var han forelsket i hende. »Det er et forunderligt Udtryk, der er i det Barns Øjne«, sagde han til en af hendes Søstre. Han ikke blot læste med de to Smaapiger, men lejede et Klaver til dem, saa de kunde lære at spille. Hans Forelskelse voksede, alt som hun blev større, til en stormende Lidenskab.

Men hun tænkte ikke derpaa, før en Samtale fra Gæstestuen paa den pinligste Maade rev hende ud af hendes Sorgløshed. Hun hørte gennem den lukkede Dør, at en af Gæsterne talte om, at han havde set hende danse paa Teatret. »Men er det sandt«, vedblev han, »at det Barn alt er forlovet med en gammel Mand, som skal komme hos Dem?« Dertil svarede hendes Fader: »Ja, vi ved jo ikke saa rigtig, hvad hans Hensigt er, hun er jo endnu kun et Barn, men det bliver vel sagtens dertil engang«. Hun kastede sig ned paa Gulvet og græd, mens hendes Søster ikke kunde begribe, at hun vilde bryde sig om det Vrøvl.

Da Harboe næste Gang kom, var hun pludselig helt forandret imod ham. Hun turde knap hilse paa ham. Men da hendes Moder irettesatte hende derfor, tog han hende i Forsvar. »De maa omgaaes lidt varligt med det Barn«, sagde han, »hun er ikke som andre Børn«.

Da hun vinder sine første Sejre paa de skraa Brædder, vogter han med skinsyg Opmærksomhed paa hende. Han finder, at de andre ved Teatret tager altfor lidt Hensyn til hende.

Skuespilleren Frydendahl havde sendt Bud efter hende. Det var en mørk Eftermiddag i Januar Maaned, og Harboe fulgte hende til hans Dør. Frydendahl meddelte hende, at han skulde have en Aftenunderholdning i Februar, og ved den skulde hun fremsige Poul Møllers Digt: »Hans og Trine« sammen med Rosenkilde. Hun fik Bogen med.

Da Harboe hørte det, blev han vred. »Det er en underlig Maner af disse Herrer uden videre at sende Bud efter dig i Mørke, Regn og Slud, for at du skal gøre dem Tjenester; vil de noget, kan de jo komme til dig«.

Samtalen fra Gæstestuen havde imidlertid ført til, at hun var ulykkelig ved at følges med Harboe paa Gaden. Hun havde en uhyggelig Følelse af, at hun foretog sig noget, der var en Skam for hende. Og dette gjorde ogsaa ham forlegen.

Den 8. Februar fandt Aftenunderholdningen Sted paa Hofteateret. P. Hansen skriver derom i »Den danske Skueplads«: Paa sin Friplads i Teateret sad J. L. Heiberg, som havde skrevet Prologen til Aftenunderholdningen; mere end de fleste andre blandt Tilskuerne havde han sin Glæde af den Slagfærdighed og det Lune, der aabenbarede sig i Sammenspillet mellem de to udførende, den fyrretyveaarige Rosenkilde som den opløbne Dreng med de leddeløse Lemmer og den pur unge Pige, hvis Rolle faldt sammen med hendes egen Alder, og som dog beherskede den med saa fuldkommen Overlegenhed«.

Bagefter kom han op paa Scenen, og Johanne Luise hørte ham spørge: »Hvor er den lille Pige?«

og da Rosenkilde pegede paa hende med et: »Der er hun jo«, kom han hen til hende, tog hende i begge Hænderne og udtalte sin Glæde over, hvad han havde set.

Ganske kort efter ønskede Heiberg at læse for hende en ny Vaudeville, han havde skrevet. Hendes Moder holdt bestemt paa at, Amalie skulde ikke forbigaaes, skulde Hanne til Selskab, saa skulde Malle med. Og saa kom de begge til Heiberg, der læste Aprilsnarrene, som hendes Spil med Rosenkilde havde givet ham Idéen til. Hanne lavede Kaffe til dem, og om Aftenen fulgte Heiberg de unge Piger hjem.

Aprilsnarrene blev opført den 22. April. P. Hansen skriver: »At Aprilsnarrene sejrrikt overvandt den Misstemning, der baade i æstetiske og i mere jævnt borgerlige Kredse var vakt mod den nye Vaudeville ved Rygtet om dens pietetsløse Satire over et saa fredhelligt Omraade som det private Undervisningsvæsen, skyldtes først og fremmest den unge Debutantinde. En stor Del af Publikum var mødt i den bestemte Hensigt at demonstrere mod Forfatterens Fripostighed, og Resten sad i spændt Forventning om, hvorledes Oppositionen vilde føre sin Sag, og hvilket Udfald dens Protest vilde faa. En afgørende Vending i den kritisk iagttagende Situation indtraadte, da Trine Rar, hvis hele Fremtræden allerede havde vakt Sympati, naaede til Sangen »Der er i Himlen en Dreng saa smuk«; det barnligt yndefulde i det Skælmeri, hvormed den blev foredraget, og den Følelse, der kom til Orde igennem den, henrev Tilskuerspladsen til et lydeligt Bifald, der brød frem med forøget Kraft, da Trine traadte hen for Lamperækken for at synge Vaudevillens Slutningsvers«.

Efter Opførelsen kom Heiberg ganske henrykt

hen til hende, greb hende om Hovedet med begge Hænder og kyssede hende paa Panden, idet Taarerne stod ham i Øjnene. Hun blev helt forlegen, og da han i de mest smigrende Ord udtalte sin Ros, blev hun bange for, at han stod og gjorde Nar ad hende.

Fra den Dag var hun Heibergs Muse, der skabte hans nye dramatiske Arbejder. De blev skrevne for hende, hun var Midtpunktet deri, og han havde stadig hende i Tankerne, mens han udarbejdede dem. Hun anede selv kun lidt, hvorledes ethvert nyt Skuespil var en Kærlighedserklæring til hende.

»Ja, nu kan de alle se dine Evner«, sagde Harboe, »men jeg var dog den første, der saa dem«.

Nu blev Pigen i Overgangsalderen en fast Type i Lystspillene. Hver Gang Johanne Luise viste sig som en ny Backfisch, hilstes hun med stormende Jubel af Publikum. Efter Aprilsnarrene fulgte »Et Eventyr i Rosenborg Have« med hende som Christine. Derpaa fulgte »De uadskillelige«, hvori hun var Charlotte. Det tøsede uvorne og den pjankede Barneelskov, der just ikke er saa yndig i det virkelige Liv, blev her alfeagtig Romantik. Endelig naede hun op til at være Elverpigen i Elverhøj. Hun spillede den første Gang en Maaned efter sin Konfirmation. Og hun beholdt den i syvogtyve Aar. Det hedder, at hendes fine, anelsesfulde Spil gjorde Agnete til Stykkets Hovedrolle. Heiberg havde digtet til hende:

Agnete, du er Elverpigen selv,
 din Aand besjæler hist det dunkle Krat,
 den stille Høj, og ser jeg over Engen
 de hvide Taager ubestemte svæve,
 saa tror jeg, Pige, det er dine Terner,
 som vil sig forme til dit ædle Billed,
 men synke kraftesløs igen tilbage.

Agnete var den tarvelige, fattige og uvidende Husmandskones Datter. Og dog foretrak Riddersmanden hende for den fornemme og højtdannede Frøken paa Herregaarden. Heiberg havde nok for Alvor tænkt paa Johanne Luise, da han tegnede denne Romantikens Blomst, der som ved et Vidunder var skudt frem i den usselige Hytte.

II.

Jomfru Pätges.

En Aften paa Teateret bad Heiberg Jomfru Pätges, om han næste Dag maatte føre' hende til sin Moder, Fru Gyllembourg. Næste Aften hentede han selv Johanne Luise i hendes Hjem og maatte da naturligvis finde sig i, at Amalie gik med. Madam Pätges var en Kone med Principper.

Johanne Luise havde vel tænkt sig Heibergs Moder som en høj, statelig Dame med et aristokratisk Ydre. Og hun blev meget forbavset ved at se en lille bitte, venlig Kone komme trippende. Imidlertid kunde hun ikke klage over Behandlingen; Fru Gyllembourg gjorde ligefrem Kur til hende, og hun behandlede den purunge Pige med saa megen Opmærksomhed, at hun ganske vandt hendes Hjærte. Hele Tonen i dette aãndsaristokratiske Hjem erobrede hende med Hud og Haar.

Fru Gyllembourg var en forfinet og sart Drivhusplante med romantisk Afsky for den brutale Virkelighed. Hun levede sit Liv imellem Bøger og i Samtaler med højtdannede Mænd. Her i sin Stue sad hun i Smug og digtede sine Fortællinger, og det var hende uhyre magtpaaliggende, at ingen nogensinde fik at vide, at hun gav sig af med saadant Mandfolkearbejde.

Hun havde vistnok ringe Natursans, i alt Fald

var den ikke frisk og sund. Hun afskyede det salte Vand og fandt sig bedst tilpas ved en lille sur Indsø, hvor Vandet sov i Skyggen af store Bøge. »Havet er raat«, kunde hun sige.

Den lille Jomfru Pätges var ret ukritisk overfor al den Finhed og Intelligens, hun mødte i dette Hjem. Det faldt hende næppe et Øjeblik ind, at den djærve, selvhjulpne Teltmadam derhjemme dog ogsaa havde sine Fortrin frem for denne lille, kloge Kanariefugl. Det tillukkede Hjems parfumerede Luft syntes hende den Hofluft, som hun burde leve sit Kunstnerliv i, mens hendes eget Hjem kun var grovt og grimt.

Heiberg fulgte om Aftenen de to unge Piger hjem. Og han opholdt sig siden — hvad der sikkert ikke var Jomfru Pätges ukært — ved deres uhyre forskellige Væsen. Malle pludrede væk med tuset Frimodighed om løst og fast, mens Hanne romantisk interesserede sig for Stjernerne og spurgte Heiberg ud om den gaadefulde Verden, der hvævede sig over hende.

Siden kom hun ofte hos Fru Gyllembourg, hvis Interesse for den unge Pige stadig steg. Hun syntes hende en Eventyrprinsesse, en Askepot, der maatte vinde Prinsen og Kongeriget med. Og lærenem som Hanne var, erhvervede hun sig hurtigt den Velopdragenhed, som hendes Moder aldrig havde kunnet hjælpe hende til.

Døren var nu lukket op for hende til Københavns bedste Selskab. Fra Fru Gyllembourg gik Vejen til Shakespeares Oversætter, Kommandør Wulff, hvor hun fejredes som en Fyrstinde.

Modsætningen imellem disse æstetiske Kredse og hendes eget uhyggelige Hjem blev næsten altfor skærende. Og hun følte det, som om den aandelige Tranghed og den skönhedsforladte Tarvelighed

JOMFRU PÄTGES SOM TRINE RAR.

**Efter et Maleri, der blev malet af en ung Kunstner,
da Jomfru Pätges var 13 Aar. Fru Heiberg
husker ikke Malerens Navn.**

lagde et uhyre Tryk paa hende, blot hun traadte ind ad Hjemmets Dør. Hun længtes efter den Verden, hun passede ind i, med en Følelse af, at hun havde Ret til at længes efter den. Hun var født og baaren til at leve i det fineste Aandsaristokrati, og her maatte hun sidde i det lille Bagværelse ved Beværtningen. Her, hvor der aldrig blev sagt et Ord, som det syntes hende Umagen værd at lytte efter. Samtalerne var dagligdags, og Forholdene var mindre end dagligdags, Stuerne syntes hende næsten kummerlige.

Det var ikke saadan, at hun vilde fornægte sine Forældre. Hun holdt af Moderen og vidste godt, at hun var en god Moder. Paa sin Vis vogtede hun om hende og skærmede hende i de første vanskelige Aar. Da Johanne Luise begyndte at faa Skarer af Tilbedere om sig, hvor hun vendte sig hen, forholdt Moderen hende, at en ung Piges Rygte var som en hvid Kjole, blot den mindste Plet, og den var ødelagt. Og da en paatrængende Beundrer sendte den unge Pige Smykker af kostbare Diamanter, samlede Madam Pätges hele Herligheden sammen og gik hen til hans Moder med dem for at bede hende passe lidt paa sin Søn, saa han for Fremtiden kunde lade hendes Datter i Fred.

Hun var imidlertid temmelig-tilfreds med, at Datteren ret snart flyttede ud af Hjemmet for at leve imellem de Mennesker, som hun passede iblandt. Hanne var stadig hendes Stolthed. Der fortælles, at hun overfor en af Husvennerne, der besøgte hende i Teltet paa Dyrehavsbakken, triumferende havde sagt, mens hun pegede paa en omvendt Tønde: »Dér har Hanne sat«.

Hanne blev da ogsaa ved med, efter at hun var ompløntet i et helt andet Samfundslag, at bevare Forbindelsen med sin Moder. Den fornemme Fru

Heiberg aflagde mangt et Besøg i Dyrehavstellet; hun smuttede ind bag Forhænget med gode, solide Køkkenforklæder, som hun selv havde syet.

Hos Musikeren Wexschall samledes en Del af Tidens Skønaander. Hans Kone var en udmærket Skuespillerinde, hun blev senere gift med Skuespilleren Nielsen, og under hans Navn er hun bleven kendt som en af det danske Teaters største Skuespillerinder. Hun tog sig af Johanne Luise paa en Gang moderligt og kammeratligt.

Her i dette Hus saa den unge Pige selve Oehlschläger, der undertiden læste op for den Kreds af Skønaander, der samledes under Wexschalls Tag. Wexschall brød sig imidlertid ikke om disse Oplæsninger; skønt Husets Omgangskreds bestod baade af Digtere og Videnskabsmænd, syntes han selv ikke at have synderlig Interesse udenfor Musikken. Oehlschlägers Oplæsninger syntes ham uommassende, det ærgrede ham, at den store Digter absolut skulde standse enhver Samtale, for at han selv kunde komme til at agere. Og den Fordringsfuldhed, hvormed Musikens Dyrkere ofte tvinger et helt Selskab, der har Lyst til at tale sammen, til blot at være Tilhørere, den kunde han ikke finde sig i hos Digterne. Naar saa Oehlschläger var kommen godt i Gang i sin Tragedie, naar han hævede sig til svulmende Patos, kneb Wexschall sin store Hund i Halen, saa den satte i at hyle i vilden Sky. Nu fulgte der mange Undskyldninger, og den store Digter, der ærgerlig var stoppet op, maatte til at forsøge at komme i Gang igen. Det kneb lidt, men omsider toges han af Stemningen paany. Oehlschläger havde ikke, som de fleste vel har tænkt sig, store plastiske Armbevægelser, men smaa nervøse og urolige Gestus. Ordene rev ham med, han fik Taarer i Øjnene og havde ondt

ved at beherske sin Stemme. Da hylede den infame Hund igen. Atter Undskyldninger, og atter maatte Digteren med Møje arbejde sig ud af sin Forstemthed.

En Aften havde han sin Datter Charlotte med. Og nu mødtes Proletarbarnet og Frøkenen fra Slottet. Hvilken Forskel imellem de to. Den fattige Pige fra Smøgen var født til Sejr og Lykke, mens den store Mands straalende Datter, der bruste frem i stolt Følelse af sin Rang, hun, der fra hun havde været ganske lille, havde været vant til at glimre i ethvert Selskab, den forkælede, lunefulde og smukke Adelsfrøken kun skulde høste Nederlag. De stod begge foran den samme Vej, det samme Teater lokkede dem begge. Men Teltmadammens Datter skulde hurtig stige til Scenens Herskerinde, mens den store Digtters Datter, der var opvokset i en Atmosfære af Kunst og Kunstkærlighed, ikke engang skulde naa at indskrive sit Navn iblandt vor Nationalscenes beskedneste Tjenerinder.

»Stakkels Lotte Oehlenschläger«, udbrøder Fru Heiberg, da hun mange Aar efter genkalder sig dette Møde i Erindringen. »Hvem havde kunnet ane, naar man hin Aften saa den kvikke, overmodige Pige, at Skæbnen havde bestemt hende en saadan Række Ydmygelser og Modgang, som den, hendes senere Liv førte med sig, og som upaatvivlelig lagde hende i Graven i den unge Alder. Hun var en Slags Ragnhild, der enten maatte sejre eller dø, hun sejrede ikke«.

Det var dog nok ikke Skuffelser, der lagde hende i Graven, Charlotte var vistnok for flygtig og let til at græmme sig til Døde over Nederlag.

Saa indtaget Oehlenschläger ogsaa var i sin smukke og livfulde Datter, saa var han ofte meget utilfreds med hendes Opførsel. Baade han og hans

Kone var bekymrede for hende. Hun havde været forlovet med en flink og retscaffen Maud, men Charlotte kunde ikke styre sin Behagelyst overfor andre, og hun behandlede sin Kæreste paa en saadan Maade, at Forældrene maatte erkende, at han havde Grund til at bryde med hende. De forsøgte at tale alvørligt med hende, men hun kastede det bare til Side som noget, der nu engang var sket og altsaa ikke kunde være anderledes. Og ganske kort efter kom hun med en ny Kæreste, en ung Skuespiller, der hed Phister. Dette syntes dog Oehlschläger for letsindigt. Og han blev enig med Christiane om, at de maatte se at faa Lotte i Huset hos Hauchs i Sorø. Det hun trængte til, var at komme under en solid moralsk Indflydelse.

Ude hos Hauchs kedede hun sig grusomt. Hun fandt, at den lille By var et skrækkeligt Hul, og fandt da snart Lejlighed til at sætte sig i Forbindelse med Phister igen.

En Dag fik Hauch at vide, at Phister og Lotte havde spaseret sammen i Skoven. Han fik fat i Phister og foreholdt ham, hvor urigtigt, ja, rent ud uforsvarligt det var saadan at gaa Forældrene under Øjne og søge at lokke deres unge, ubefæstede Datter til at handle stik imod deres Vilje. Phister var meget angergiven og lovede at rejse straks tilbage til København igen. Saa gik Hauch paa Akademibal med en behagelig Følelse af, at han havde vundet en betydelig moralsk Sejr.

Men ud paa Natten kom der det Bud, at Phister havde bortført Charlotte. Hauch maatte snarest have fat i en Vogn, og i Nattens Mulm og Mørke kørte han afsted ad København til. Da han kom til Krebshuset, saa han, der var Lys i Vinduerne; han stod af Vognen og gik hen og saa ind. Her stod

Phister og holdt hele Hauchs moralske Tale, mens Charlotte vred sig af Latter.

Uden at sige et Ord gik Hauch ind, tog hende ved Haanden, og trods hendes Protester førte han hende ud og satte hende i Vognen. Hun maatte tilbage til Sorø igen.

Men saa skrev han til Oehlenschläger, at han ikke mere turde have Opsigt med hans Datter, og hun vendte tilbage til København.

Oehlenschlägers Modstand imod hendes Forlovelse varede dog ikke ret længe. En Aften kom han hjem fra Teateret i straalende Humør. Og i Døren udbrød han: »Phister har spillet mageløst i Aften! Han er en udmærket Skuespiller! Han skal have Charlotte«.

Saa fik Phister Charlotte, men Ægteskabet blev nok ikke ret lykkeligt. Der fortaltes i den Hauchske Familie, at en Veninde af Charlotte en Formiddag traf hende foran Spejlet, hvor hun var i Færd med at sætte sit Haar. Hun saa da en bred, blodunderløben Stribe hen over den bare Hals. Den saa ud som et Piskeslag. »Men hvad er dog det?« udbrød hun, »Aa! det har Bæstet gjort«, svarede Charlotte.

Oehlenschläger vidste godt, at Phister slog Charlotte. Hun kunde blive hysterisk og ustyrlig, og saa blev han rasende. Hun gjorde et vistnok temmelig mislykket Forsøg paa selv at blive Skuespillerinde.

Saa kom Charlottes pludselige og uventede Død. Hun havde født et Barn og var nu i god Bedring. Oehlenschläger havde besøgt hende, og da havde hun det rigtig godt og ventede snart at komme op igen. Da kom det Tordenbudskab, at hun pludselig var død. Phister skulde selv have bragt hende Middagsmaden, noget stegt Fisk. Og efter at have spist godt af den, blev hun heftig syg, hun fik vold-

som Feber og Opkastninger, og faa Timer efter var hun død.

Saadan fortæller Familjesagnet. Oehlenschläger blev mægtig forfærdet, og han var øjeblikkelig overbevist om, at Phister havde forgiven Charlotte. Da han nu gik ud i hendes Hjem og traf Svigersønnen, forlangte han, at hun skulde obducere.

Phister mærkede jo straks Mistanken og blev meget forbitret over den. Han hævnede sig da, og han tog en blodig Hævn. Over for Oehlenschläger spillede han Morderens Rolle, han blev rød og bleg og nægtede bestemt at lade hende obducere. Oehlenschläger var fuldstændig overbevist om hans Skyld.

Da Lotte blev begravet paa Frederiksberg Kirkegaard, var Oehlenschläger gaet alene derhen. Christiane kunde ikke holde ud at være med, men Oehlenschläger vilde da vise sin højtelskede Datter den sidste Ære. Han var dybt nedbøjet. Og han gik alene og fortvivlet i Hjærtet. Da var der en, der rørte ved hans Skulder. Han vendte sig brat om, og der stod Phister med et triumferende Smil, som om han nød sin Hævn. »Svigerfader kan være ganske rolig,« sagde han, »jeg har ladet hende obducere«.

Det blev ordnet saaledes, at Jomfru Pätges flyttede ind i Wexschalls Hus. Collin, der tog sig faderligt af alle de Talenter, der havde Brug for hans Hjælp, havde mærket, at den unge Pige ikke havde det godt hjemme. Og nu fik han Teateret til at betale Kostpenge for hende i Wexschalls Hjem. »Jeg skal gøre dine Forældre begribeligt, at de ikke bør sætte sig imod det«, sagde han. Madam Pätges havde imidlertid ondt ved at begribe, at hendes Datter skulde være for god til at bo

hjemme, og hun var, trods Collins hæderlige Forsøg paa at gøre hende det begribeligt, temmelig vred over den Ordning. Men hun maatte jo finde sig deri.

Siden Hannes Konfirmation havde Forholdene hjemme været meget vanskelige. Det var Harboes lidenskabelige Forelskelse, der pinte og ængstede hende. Han gik og kom i hendes Hjem, som han selv vilde. Ved hendes Fødselsdag havde han sendt hende et kostbart Sybord, og i Laaget var anbragt et Spejl, der, naar man trykkede paa en lille Fjeder, sprang til Side og aabenbarede Giverens Portræt i Indfatning.

Dette syntes hende et meget anmassende Frieri. Hvad Ret havde han vel til at anbringe sit eget Billede paa en saadan Plads i et Sybord, som hun skulde bruge. Hun blev da alt andet end glad ved denne Foræring og maatte derfor døje mange Skænd baade af Malle og Forældrene. Og da hun nu brast i Graad, blev de alle saa forbavsede over hendes fjantede Opførsel, at de klagede over hende til Harboe, da han kom for at lykønske hende. Han kastede et bedrøvet og bebrejdende Blik paa hende og spurgte, om det i den Grad var hende imod at modtage noget af hans Haand, saa skulde han ikke oftere plage hende dermed.

Han har vel ofte nok følt, at hun ikke brød sig om ham, og han led da under Bitterheden ved at være forsmaaet. Men det, at han overhovedet sendte hende en saadan Gave som en kostelig Indfatning af sit eget Billede, var Bevis nok for, at han har haabet at kunne vinde hende. Hans Sind har bølget imellem bitter Skuffelse og fornyet Haab, der vakttes i ham, naar han ikke saa hende, men kun gik og tænkte paa hende.

Kort efter Elverhøjs Opførelse fik hun et Frieri-

brev fra Heiberg. Hun viste det til Harboe og spurgte ham, hvad hun skulde svare. Han læste det igennem, og idet han rakte hende det tilbage, sagde han koldt: »Heri kan ingen raade dig uden du selv. Holder du af ham, saa sig Ja«. Saa greb han sin Hat og styrtede ud af Stuen.

Hun aandede lettere, hun havde næsten frygtet for, at han skulde betragte det, som om hun allerede var bundet til ham.

Den næste Dag kom han dog som sædvanlig, og han opførte sig, som om intet var passeret.

Hun gav Heiberg Afslag. Hun vilde paa det Tidspunkt have sagt Nej til hvem som helst. Af alle Ulykker, mente hun i sin Ungdommelighed, var Ægteskabet den værste.

Harboe pinte hende ikke med udtalte Kærlighedserklæringer, han friede aldrig til hende. Hans stærke Forelskelse syntes dog kun at have vakt hendes Uvilje, og hun var tit uelskværdig imod ham.

Hans Opførsel blev mere og mere nervøs. Han kunde sætte sig i en Krog af Værelset med Ansigtet i sine Hænder. Og naar han tog dem bort, bar hans Ansigt altfor tydelige Spor af, at han havde grædt. Der var øjensynlig noget helt andet i Vejen med ham. Hans Sorg vakte atter hendes Medfølelse, og han røbede da for hende, hvad han omhyggelig skjulte for alle andre. »Jeg kan ikke holde Livet ud«, udbrød han under en Strøm af Taarer, »med Vanære kan jeg ikke leve«. Og saa fortalte han, at han mistænktes for at have gjort sig skyldig i Bedrageri ved det kongelige Klædeudsalg, hvor han var ansat som Assistent. Kort efter at Hanne havde taget Ophold i det Wexschallske Hus, fik hun det Budskab, at Harboe havde taget Livet af sig selv.

Hun var ikke fri for at genere sig for sit Hjem

overfor andre. Paa hendes Konfirmationsdag kom Heiberg og hans Moder for at ønske hende til Lykke. Dette Besøg satte hende i stor Forlegenhed, og hun havde Feber, til de atter var borte.

I Wexschalls Hjem følte hun sig som sluppen ud af alle snærende Baand. Hun var fri og glad og nød Livet som aldrig før.

Hun var med paa en Kunstrejse til Norge og gjorde her oppe en Lykke, der gav hende Indtrykket af, at hele Landet laa for hendes Fod.

Og hos Wexschalls var hun den, der mere end nogen anden drog Gæsterne til igennem Hjemmets aabne Døre. Hun havde Tilbedere, hvor hun saa hen, og ikke blot tarvelige Kurmagere, men den højeste Intelligens laa for hendes Fødder. Selvfølgelig fik Sladdereren fat paa hende, og i udenforstaaende Kredse var hendes Renomme stærkt i Nedadgaaende.

Hun havde befundet sig udmærket hos Wexschalls, og det var hende en Sorg, da hun fik at vide, at hun ikke længere kunde blive i det muntre Hjem. Hun erfarede bagefter, at det var, fordi Hjemmet skulde opløses, Wexschall og hans Kone var blevne enige om at søge Skilsmisse.

Johanne Luise havde kort i Forvejen begaaet en meget overilet Handling. Halvt ved en Misforstaaelse og halvt i Letsindighed havde hun forlovet sig med en ung Skuespiller ved Navn Hvid. Han var et flinkt og bravt Menneske, der saa godt ud. Det synes ogsaa, som om Sladdereren har hølget saa højt om den unge Pige, at hun har ønsket at gøre en Ende paa den. Og imellem de mange Hænder, der blev rakt ud imod hende, har hun saa gredet en af dem, som hun har syntes betydede mindst.

Heiberg og hans Moder var forundrede og be-

drøvede over denne Forbindelse. Og de bebrejdede Madam Wexschall, at hun havde haft en Finger med i Spillet. Men om det ogsaa gik Heiberg nær, forandrede det intet i hans Venlighed imod hende. Han gik til Kommandør Wulff, der altid havde vist Godhed imod hende, og bad ham om at tage den unge hjemløse Pige i Huset. Men Wulff turde ikke. Det gik umuligt an at have Teaterets fejrede Primadonna i et Hus, hvor saa mange Kadetter var. Det var galt nok, naar hun kom der i Besøg, saa stod de paa Trapperne for at opsnappe et Glimt af hende.

Da traadte Fru Gyllembourg til og aabnede sit Hjem for hende. Clara Bergsøe skriver i sin fortræffelige Skildring af Fru Heiberg: At Fru Gyllembourg, der saa inderlig havde ønsket en Forbindelse imellem sin Søn og hende, netop under hendes Forlovelse, da alle Udsigter hertil syntes lukkede, tilbød hende sit Hjem og sin, trods Forholdene, usvækkede Kærlighed, maa staa som et Bevis paa dette Hjems fine Tone, ligesom det taler højt for den unge Hanne Pätges. Det var ogsaa, som hun først her, hvor alt var Fred og Hygge, fandt sig selv igen.

Saa flyttede Hanne ind til den gamle, kloge Dame, og hun levede sig snart saadan ind i Luften i dette Hjem, at hun ikke kunde undvære den mere. Det er ofte sagt, at da hun giftede sig med den saa meget ældre Heiberg, var det et rent og skært Fornuftparti. Med et Slag vandt hun en fast Plads i Aandsaristokratiet, og ethvert Spor af Eventyrersken var som blæst af hende. Hun satte sig saa højt til Hest, at ikke en Gang Stænket af Gadens Sladder og Bagtalelse mere kunde naa hendes Fødder. Den lille Jomfru Pätges var bleven den fine stilfulde Fru Heiberg. Man kritiserede ikke mere hen-

des Opførsel. Saadan som hun optraadte, maatte det være fint, og andre havde i Grunden kun at se at efterligne hende, om de kunde.

Avancementet i social Anseelse har dog næppe paa Forhaand været hende saa klart bevidst. Snarere har hun, bøjelig og modtagelig som hun var, levet sig saadan ind i Atmosfæren her, at hun slet ikke kunde undvære den mere. Var hun ikke stærkt forelsket i den tyve Aar ældre Heiberg, saa har hun været det i hele den aandelige Sfære, hun her kom til at leve i. Og det forekom hende, at skulde hun rives ud af disse Forhold, havde hun slet intet mere at støtte sig til.

Hun er da kommen til at beundre Heiberg meget højt. Naar han kom til Middag, førte han altid som en Luftning af noget interessant og aandfuldt med sig. Han spøgede med sin gamle Moder og drillede hende med, at han kunde bilde hende ind, hvad det skulde være.

»Nej, du kan saamænd ikke, Ludvig!« svarede hun med en komisk Blanding af Fortrydelse og moderlig Stolthed.

»Jo«, sagde Heiberg, »jeg kunde saamænd godt bilde dig ind, at jeg havde set en grøn Hest«.

»Aa, sikke da noget Snak«, hun benægtede det energisk.

Saa gik der et Par Dage. Da kom Heiberg stærkt optaget ind i Stuen. »Tænk dig, Moder, hvad jeg har set«, udbrød han. »Jeg har aldrig set noget saa mærkeligt. Midt paa Kongens Nytorv stod der en Hest, der var aldeles græsgrøn«.

»Det var da mærkeligt«, sagde Fru Gyllembourg, »det har jeg da aldrig set«. Saa brast Heiberg i Latter, og de morede sig snart alle tre over den lette Sejr, han havde vundet.

I dette Hjem kom en lille, meget udsøgt Kreds.

Her stod ikke Dørene aabne som hos Wexschalls. Der skulde komme Tider, da det ansaaes for en stor Udmærkelse at komme i det Heibergske Hus. Det betød mere end nogen Titel eller Orden.

Heiberg kritiserede skarpt de almindelige Skrabkageselskaber, hvor man bunkede Folk sammen uden en Tanke for, hvordan de var stemt sammen. Disse Sammenskrabninger af Mennesker, der ikke havde det fjærneste tilfælles, var ham en ulidelig Plage. Et Selskab skulde samles med Smag, det skulde bestaa af Mennesker, der virkelig kunde udveksle Tanker. Et saadant Selskab var der Festglans over.

Luften i dette Hus blev snart Johanne Luise for stærk, og hun maatte ud af den fortvivlede Forlovelse. Hun havde forsøgt at føre sin Forlovede ind her, eller Fru Gyllembourg havde forsøgt at føre ham ind. Men det var jammerligt mislykket. Han havde taget sig saa sølle og kedsommelig ud ved Siden af den kloge Heiberg. Maalt med dette Hjemms Alen blev han meget lille, han følte det selv og var trykket og genert, og blev derved endnu mere umulig. Hun maatte befries for ham. Og efter at have spekuleret længe frem og tilbage, tog hun omsider Mod til sig og hævdede Forlovelsen. Men da havde Fru Gyllembourg længe mærket, hvordan det stod til. Naar Hanne havde staaet ved Vinduet og ventet paa, at han skulde komme, havde hendes: »Dér er han!« lydt saa fortvivlet og tillige haft en saa ironisk Klang, at Sladdereren havde paa sine Tusind Tunger bragt det ud over hele København.

Saa omsider kom Forlovelsen med Heiberg. Fru Gyllembourg havde sikkert længe set, hvordan Hanne gled hen imod den Havn. Hun passede saa vidunderligt ind imellem dem. Om det saa

var Navnet, var det det samme, Johan Ludvig og Johanne Luise.

Den ydre Anledning var Dr. Møhls Død. Han var en af Heibergs nære Venner, en fin og gennemdannet Mand. Og nu havde han lagt Haand paa sig selv som det syntes af ulykkelig Kærlighed. Han havde næret en haabløs Lidenskab for den Pige, som Heiberg selv i adskillige Aar havde ydet sin ridderlige Dyrkelse. Hun, som sad her i hans Moders Stue, faa Skridt fra ham.

Saa sad denne ellers saa beherskede Heiberg og lod sig overvælde af sin Sorg. Han holdt Hænderne for Øjnene, men Taarerne trængte ud imellem hans Fingre. Det kunde Johanne Luise ikke holde ud at se paa. Hun tog sit Lommetørklæde og gik hen og tørrede Taarerne af hans Ansigt. Han greb hendes Hænder og kyssede dem.

Om Aftenen befandt Heiberg sig ikke vel. Og hans bekymrede Moder foreslog da, at hun og Hanne skulde køre ham hjem til hans Bopæl. De sad alle tre tavse i Vognen, mens hans Haand stille og inderligt hvilede i Hannes.

Saadan blev de forlovede.

Hans Beundring for hende har sat de stærkeste Spor i hele hans dramatiske Digtning fra det Øjeblik, hun kom indenfor hans Synskreds. Nu havde han omsider vundet hende, og Glæden derover klinger igen i Kunstnerens Sang i »De danske i Paris«:

Naar Tiden engang sin dybe Strøm
hen over os rullet har,
skal Verden dog se i skuffende Drøm,
hvor skøn Juliette var.
Den skal en Kunstners Lykke forstaa
og vide han har skønnet derpaa. —

III.

Fru Heiberg.

Der er nu kun faa tilbage af dem, der har set Fru Heiberg spille. Og der er færre, der kan gøre Rede for deres Indtryk af hende. Naar man spørger dem ud, maa man i Almindelighed nøjes med en overstrømmende Ros. »Hun var mageløs!« eller »Jeg synes, hun var fortryllende!« eller »Det var det mest betagende, jeg nogensinde har set!« Alt det bliver man imidlertid ikke meget klogere af. Skuespillerens Kunst er Øjeblikkets Kunst, den forsvinder i Luften som det talte Ord, og hos de fleste Mennesker bliver der kun Mindet om deres egen Glæde derved.

En sjælden Gang kan man dog træffe en Smule Kritik. Man har maaske stødt paa en gammel Dame, der har opdaget enkelte Steder, hvor Fru Heibergs Kunst kunde flosse lidt i Kanten. Man kommer til at tale om »En Søndag paa Amager«, og saa foredrager den gamle Dame med sin sprukne Røst Lisbeths Sange stærkt manieret.

Har ser paa mig med Øjne blaa,
to store Taarer i dem staa,
da tro vi os i Himlen
hos Guds Engle smaa.

Saadan sang Fru Heiberg den, forsikrer hun. Men saa blander hendes gamle Mand sig i Sam-

talen. Han kan ikke lide, at der rives ned paa hans Ungdomssværmeri. »Det kan være sandt nok, indrømmer han, »men der var alligevel ingen som hende.«

Man har faaet det Indtryk, at midt i al Storheden lurede Forfaldet. Der var en lille Kende ormstukkent ved den kostelige Frugt, hun bød. Det vilde ogsaa være mærkeligt, om »Abekatten«s og »En Søndag paa Amager«s Forfatterinde skulde være ganske uberørt af den uægte Følsomhed, der driver ned over hendes Vaudeviller.

Allerede hos Elverhøjs Agnete var der Toner, der ikke var aldeles rene. Heiberg bebrejdede hende, at hun deklamerede. Og der var ogsaa andre, der sporede Affektationen. Collin skriver i Anledning af, at Nielsen vilde være Instruktør ved Teatret: »Jomfru Pätges er bleven det, hun er, uden hans Vejledning, og jeg tror, at hendes Deklamation havde været endnu rigtigere og naturligere, hvis hun havde gaaet mere paa egen Haand.« (Nielsen havde hjulpet hende med Agnetes Rolle.) Men Publikum var saa henrykt over hende, som hun var, saa hun ikke nænnede at forandre noget i Rollen. Hun havde vistnok ogsaa selv en lille Svaghed for det ikke helt ægte.

Man maa ikke tænke sig, at Fru Heiberg har været forloren. Hendes Spil var betagende og fortryllende. Fru Sødring, hvis Ægthed var hævet over enhver Tvivl, skriver: Fru Heibergs Fremtræden var ualmindelig fængslende. Skulde man karakterisere det Indtryk, hun gjorde paa Beskueren, tror jeg, man kommer Sandheden nærmest ved at sige, at hun virkede som hed Vin. Man var ør i Hovedet lang Tid efter, at man havde set hende. En ung Normand sagde engang til mig: »Jeg véd Fa'en ikke, naar jeg har set Fru Heiberg,

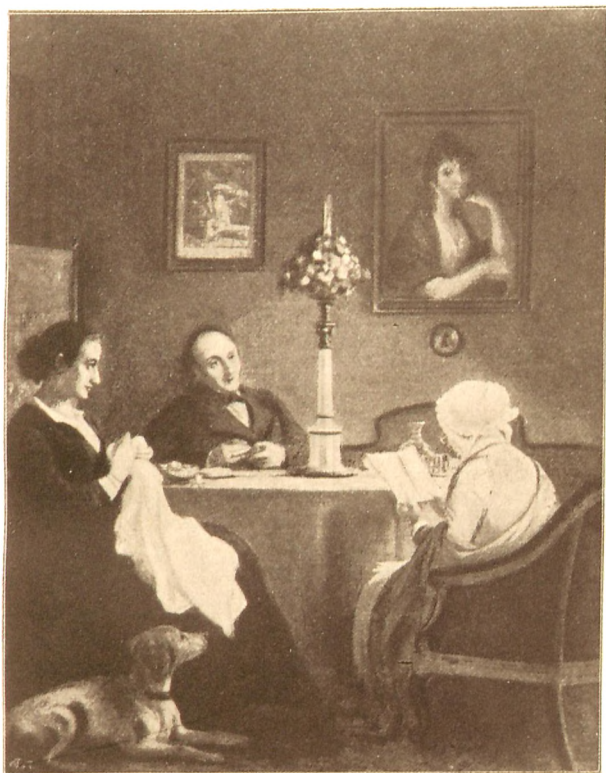
er det præcis, som havde jeg drukket mig en Rus i Champagne«.

Den ædle Vin er imidlertid ikke ubetinget sund. Der kunde vistnok komme over hendes Spil som en Anelse om Undergangen. Mens et helt Slægtled lod sig beruse af hendes Spil, folte maaske en enkelt, at ad den Vej kunde man ikke naa videre. Hun havde naaet Toppen, Bølgetoppen, hvorfra der kun var Faldet i Brændingens Brus.

Men hvilken Farvepragt har der ikke været over hendes Spil. Da hun var Agnete, da var den romantisk-drømmende Pige ubetinget Stykkets Hovedperson. Men da hun siden blev Elisabeth, flyttedes Tyngdepunktet med hende. Nu blev den ny Agnete flad og kedelig i Sammenligning med den smukke Dame, der var lunefuld og hidsig, let fornærmelig og rap, en rigtig Trolld, eller i hvert Fald langt mere Elverpige end den dydsirede Maaneskinsfrøken.

Hendes Tilbøjelighed til at ballancere paa den fine Overgang imellem det yndefulde og det sentimentale røber sig i hendes Selvbiografi i Om-talen af Naturens Aander, der tjener hende. Hun er omgivet af yndige Alfebørn, der gætter hendes Ønsker og bringer igen, hvad hun taber. Lykkebarnet kan ikke nøjes med den Sansningens Verden, der lukker sig trangt om alle andre dødelige. Romantikens Drømmerige flytter ned paa hendes grusbelagte Gange, og Alfebørnene træder i Vandpytterne uden at faa snavsede Ben.

Samtiden fandt, at det klædte den smukke Frue. Selv den kloge Heiberg bøjede sig for hendes romantiske Affektation. Og han digtede til hende en Komædie med smaa Alfebørn i, saa hendes Sommerdrømme kunde faa Kød og Blod paa Teateret.

DET HEIBERGSKE HJEM.

**Fru Gyllembourg læser en af sine Fortællinger
for Heiberg og Fru Heiberg.**

Efter Maleri af W. Marstrand.

Den 31. Juli 1831 holdt hun og Heiberg deres Bryllup. De rejste helt ud til Slangstrup og blev viet i den lille Landsbykirke herude, hvor ikke en Sjæl foruden Præsten og Præstekonen havde den fjærneste Anelse om, hvad det var for et Par. Det var ikke blot for at slippe fri for et nysgerrigt Hovedstads Publikum, at de gemte deres Bryllup i en Krog, hvor rimeligvis ikke en af Menigheden nogensinde havde hørt Navnet Heiberg nævne. Men det var ogsaa for at undgaa Festmiddag og Gæster. Heiberg vilde meget nødig have nogen af Hannes Familie med, og saa maatte endogsaa Fru Gyllembourg give Alkald paa at være til Stede ved sin eneste Søns Bryllup.

Heiberg havde nogle Aar før sit Bryllup faaet Titel af Professor. Han var saaledes en Rangsperson, og hans Kone skulde ikke kaldes Madam, men Frue. Det blev nu den geskæftigste Sladren i den københavnske Myretue, om det gik an, at der stod Fru Heiberg paa Teaterplakaten. Direktionen vidste hverken ud eller ind. Ryge, der var Doktor medicinæ, havde i sin Tid tvunget igennem, at der ogsaa kom til at staa Dr. paa Plakaten, men han havde baade haft Direktionen og Kongen imod sig. Det gaar ikke an — havde Frederik den Sjette sagt — hvad vil Universitetet sige til, at en Aktør kaldes Doktor. Men Ryge havde erklæret, at han havde ikke sin Titel af Kongens Naade, han havde disputeret for Doktorgraden, og den kunde ingen fratage ham. Hvis de ikke vilde anerkende hans Ret til at kalde sig Doktor, saa spillede han ikke en Dag mere. Saa maatte Kongen bøje sig. Den Ryge er nok ikke god at bids med — havde han sagt.

Nielsen var Premierløjtnant i Artilleriet, da han blev antaget paa det kongelige Teater. Kongen samtykkede imidlertid kun i hans Ansættelse paa

den Betingelse, at han paa Teatrets Plakater alene skulde nævne sit Navn, uden at hans Karakter som Løjtnant maatte anføres. En afskediget Officer beholdt ellers altid, naar han gik over i civil Tjeneste, sin militære Betegnelse. Men Kong Frederik fandt ikke, at Hæren kunde være tjent med; at der stod Løjtnant foran en Skuespillers Navn paa en Komediemplakat. »Tænk, om han blev pebet ud!« udbrod Kongen med den største Forfærdelse. Noget saadant maatte ikke hænde en Officer. Han kunde jo blive nødt til at duellere med Publikum.

I dette Tilfælde resolverede imidlertid Kongen, at Heibergs Kone skulde hedde Fru Heiberg. »En Kone har sin Mands Rang«, sagde Kongen, »altsaa ogsaa i dette Tilfælde«.

Heiberg gemte lidt nærigt den Skat, han havde vundet. Han følte det, som han havde en kostelig Ædelsten at passe paa, og fremmede havde ikke godt af at se altfor meget paa den. Viste Fru Heiberg sig paa Gader og Stræder, forfulgte man hende for at faa et Glimt af hende at se. Høje og lave søgte paa alle Maader at komme i Berøring med hende. Man efterbede hende ikke alene fra Teateret, men ogsaa fra hendes daglige Liv. Det Snit, hendes Klæder havde, hvordan hun satte sit Haar, vilde andre ogsaa prøve, og en Sværm af kvindelige Efterbære gjorde sig latterlige ved uden mindste Kritik at efterligne hende i alt.

Overfor al denne Beundring og Hyldest søgte Heiberg at passe paa hende. Han erklærede, at det skulde være en stor Gunst at turde regne sig til hendes Omgangsvener. Og han kunde ikke taale, at hun deltog i noget, hvorved hun kom i Berøring med Massen. Næsten om alt, hvad hun kunde have Lyst til at deltage i, sagde han: »Dette

skikker sig ikke for dig; det kan være godt nok for de andre; men du staar højere og bør holde dig for god dertil«. Det var saaledes en Række af Afslag snart til en, snart til en anden, som indbød hende. Undertiden græd den unge Kone sine modige Taarer over, at hun saaledes gik glip af en eller anden Adspredelse, som hun følte stor Lyst til at deltage i. Heiberg slog som en Mur af Fornemhed om hende, og man saa paa den lille, udvalgte Skare, der fandt igennem den trangte Dør i Muren, næsten som paa et Hof.

Hun kom under en solid Opdragelse baade fra Heibergs og hans Moders Side. Naar hun kom ind og glad smigret gav sig til at læse et eller andet af de hyppige Digte op, der blev hende tilsendt, da kunde den gamle Fru Gyllembourg komme med en lille satirisk Bemærkning, der slog hende koldt Vand i Blodet, og fik hende til atter at pakke Versene sammen, mens hun ærgrede sig over, at det Tøjeri havde voldt hende Glæde. Hun skildrer selv, hvilken Lykke det var for hende, at hendes altfor udelukkende Interesse for den Kunst, hun selv satte saa højt, blev delt derved, at de Folk, der kom i hendes Hjem, bragte ganske andre Spørgsmaal paa Bane. Heibergs Omgang bestod for det meste af Folk, der ikke var ved Teateret eller havde noget med Scenen at gøre. Fru Heiberg blev tvungen til at lytte efter deres Samtaler, enten hun havde Lyst eller ej. Og denne Tvang medførte, at hun aabnede Øre og Øje for andre Interesser end dem, et Teaterliv førte med sig. »En medfødt Hurtighed, som er Kvinden egen« — skriver hun — »gjorde, at jeg meget snart ikke sad tilovers ved disse Samtaler, men blandede mig i dem paa en fri og naturlig Maade. Og Heiberg roste mig ofte for mine Bemærkninger, som han fandt ejendommelige og

friske. Ofte udbrød Heiberg: »Hvoraf ved du det? Du kender ligesom af dig selv, hvad vi andre majsommeligt maa læse os til«.

Hun kastede sig med stor Iver over de huslige Beskæftigelser, og hun besørgede selv alt, hvad Husmødre plejer at besørge. »En medfødt Sans for Hyggelighed og Orden« — skriver hun — »og for at have alting smukt omkring mig, søgte jeg i Stilhed mere og mere at udvikle. Undertiden kneb det vel med de huslige Pligter; naar Hovedet var fuldt af en eller anden ny Rolle, og der da samme Dag, en saadan skulde fremstilles, første Gang skulde tælles til Vask eller hugges Sukker eller gøres Husholdningsregnskab, tales om Maden i Ugens Løb o. s. v., da kostede det jo unægtelig en Overvindelse, som undertiden ikke var ringe. Jeg vil heller ikke nægte, at jo en eller anden Ting af og til kunde blive glemt, og dette blev da paaanket af min Svigermoder, der syntes, at alt, hvad der hørte til Husets Behagelighed, maatte gaa fremfor alt andet«.

Fru Sødring fortæller, at i den Kunst at vinde Mennesker var Fru Heiberg en Mester. Hendes Overlegenhed i saa Henseende beroede paa hendes hele interessante Personlighed. Ansigtet med de straalende, mørke Øjne, der havde lige saa let ved at antage et spottende og et drømmende Udtryk, den udtryksfulde Mund og Smilet, hendes sjældne Smil, der i et Nu kunde brede et Hav af Lys over Trækkene, alt dette forenede sig med hendes Evne til at samtale livfuldt og beaandet, saa man ikke let unddrog sig hendes Paavirkning.

En ung Officer, Fibiger, har haft den sjældne Lykke at faa Adgang til den Heibergske Kreds. Han er mægtig forelsket i den unge Frue, og han forsøger i nogle Breve at skildre hende.

Hun taler meget langsomt og korrekt, skriver han, næsten med samme Opmærksomhed, som man taler et fremmed Sprog. Hendes Stemme er derhos meget syngende, men naar hun bliver munter, da bliver Tonen raskere og højere. Hvad Øjnene angaar, da er de brillante! Jeg vil prøve paa at beskrive dem ved en dristig Lignelse.

Tænk dig den stille Rolighed i en mørk Skov. Gran og Fyrretræer veksle hist og her med dejlige Bøge, som skygger over den klare Skovstrøm, der næsten lydløst men med rivende Fart skyder frem mellem Buske og Græs. En enkelt Solstraale baner sig Vej gennem det tætte Løv, dens klare, rene Glans kastes tilbage fra de mørke, tavse, ilende Vande. Saaledes er hendes Blik, naar hun taler. Tier hun, da er det, som om Strømmen havde sagnet sit Løb og var bleven en yndig Skovdam. Saa vel i den ilende Strøm som i den stille Flod er Vandet, skønt beskygget af den tavse Skov, saa klart, at man næsten tror at kunne se den dybe Bund — —

Teateret erstattes mig ellers ved Heibergs Hus, der er og i Evighed skal forblive det eneste Sted, hvor jeg ret glæder mig ved at komme. Skønt jeg ikke er forliebt i Fruen — kun et ungt Menneske, og jeg er ikke længer ung, kunde gaa hen og forliebe sig i hende — skønt jeg altsaa er et fornuftigt Menneske, gik jeg dog bestemt hen at fri til hende, hvis ikke den Helvedes høflige Heiberg var. Herre Jesus, sikke et Hus, det vilde blive — —

Portneren i hendes Hus gjorde sig en hemmelig Indtægt ved at udleje et skjult Vindue, hvorfra Folk kunde beskue den højt beundrede Fru Heiberg, naar hun om Aftenen vendte hjem fra Teateret.

Og en Dag blev Studenterkorpsets vagthavende Officer saa begejstret ved at se hende gaa forbi,

at han raabte »Vagt i Gevær«, og ud maatte alle Studenterne for at præsentere Gevær for Fru Heiberg, som om hun havde været en virkelig Dronning.

Den altfor ridderlige Officer maatte imidlertid betale sin Honnør med flere Dages Arrest.

Fru Sødring skriver: »Fru Heiberg havde overordentlig Sans for det komiske. Flere af mine Roller vilde hun have kunnet udføre fortræffeligt«. Hun kunde være paa en Gang morsom og djærv og indtagende i unge Pigeroller. En af de Fremstillinger, som Fru Sødring sætter allerhøjest, er Antonie i Sparekassen. Fru Heiberg var her ganske naturlig og i højeste Grad indtagende. Trods Heibergs Korrekthed og Hertz's Uvilje imod at man forandrede i hans Stykker, omformede hun en enkelt af Antonies Repliker. I sidste Akt udbrøder Nicolaj: »Jeg siger, det skal altsammen blive godt endnu«, og Antonie svarer: »Ja, du tror, din Courage kan gøre alt«. Fru Heiberg sagde ikke dette. I hendes Mund lød Repliken blot: »Ja, du er fed!« Og som hun sagde det med et Udtryk halvt af Fortrydelse og halvt af Stolthed over Nicolajs Frejdighed, klædte den hende ganske nydeligt. De fire Ord fremkaldte da ogsaa Aften efter Aften den uvilkaarlige Bevægelse blandt Tilskuerne, der viser, at Kunstneren har truffet midt i Centrum.

I den snævre Heibergske Kreds er hver enkelt en Ener, der vejer godt til. Men Midtpunktet i Cirklen, den, de alle samles om, er Fru Heiberg. Fru Gyllembourg kan ikke lade være at prise hende i hendes egen Nærværelse.

Her kommer den unge Jomfru Rosenkilde (den senere Fru Sødring), der lige har debuteret i »De uadskillelige«. Hun har spillet udmærket og aabenbaret stor komisk Kraft, forenet med det smukkeste Maadehold. Fru Gyllembourg har Aftenen i For-

vejen set det ny opdukkende Talent og glædet sig over hende. Men alligevel maa hun snakke om Hanne. Heiberg stod med Hænderne paa Ryggen op mod Kakkellovnen, og Fru Heiberg sad henne i sin Sofa. Mens de talte sammen, kom Fru Gyllembourg ind og omfavnede Jomfru Rosenkilde hjerteligt. »Synes De ikke, Hanne var nydelig?« spurgte hun. Jomfru Rosenkilde var helt flov over, at hun skulde udtale sig om den store Kunstnerinde i hendes egen Nærværelse. Fru Gyllembourg fortsatte: »Jeg synes, hun var saa lyrisk!«

»En Dag lod en lille Mand med kloge Øjne og et fromt godmodigt Udtryk sig melde hos os,« fortæller Fru Heiberg. »Og til vor Glæde gjorde vi her for første Gang Bekendtskab med Digteren Henrik Hertz, der navngav sig som Forfatter af Gengangerbreve og Amors Genistreger. Heiberg og han havde saa mange Berøringspunkter, at Samtalen blev lang og livlig; vi fandt alle tre stort Behag i den dannede, beskedne Mands Konversation, og vi var Venner fra hint Øjeblik —«

Navnlig i Begyndelsen var Venskabet imellem Heiberg og Hertz vistnok varmt nok. Siden kølnedes det en Del, og i mange Aar vippede det paa tre Ben. Hertz blev altfor forelsket i Fru Heiberg. I Sommeren 1832 boede det Heibergske Trekløver og Hertz sammen i Hørsholm. Det var en dejlig Sommer for Fru Heiberg, skønt den var dygtig regnfuld. Heiberg red frem og tilbage til Hovedstaden, hvor han holdt Forelæsninger paa den militære Højskole. De Dage, han var borte, havde Hertz Fruen for sig selv. Han saa med skinsyg Utilfredshed paa enhver Fortrolighed og Venlighed imellem de to Ægtefæller. Men han gjorde intet Forsøg paa at bryde ind mellem dem, han martredes kun i Stilhed af sin rasende Forelskelse.

Om Aftenen, naar Heiberg ventedes hjem, gik Fru Heiberg, Hertz og Fru Gyllembourg ham i Møde. Hans gamle Moder var bestandig uhyre angst for ham. Hendes Fantasi foregøglede hende de skrækkeligste Begivenheder og Muligheden af Uheld af enhver Art. Naar han da med et glad Ansigt og hele Lemmer hilste dem i lang Afstand, vendte de lette om Hjertet tilbage til deres Hjem. Og her sad de tit langt ud paa Natten i de fornøjeligste Samtaler. Fru Heiberg sang Bellmannske Sange, indtil de endelig gik til Ro med et glad Haab om det smukke Vejr, de skulde faa næste Dag, og de Ture, de agtede at foretage sig. Det blev i Reglen kun ved Haabet, thi Taage, Regn og Kulde vedblev paa den ubarmhøjertigste Maade at drille dem. Da sang de Verset af et af Hertz's Hørsholmske Digte:

Hist over Slotshavens sjunkne Terrasser
 hviler Nattens Dug som et grædende Hav,
 Slottet, man nedrev i uhyre Masser,
 vidner Kirken om lig et Kors paa en Grav.
 Egnen er øde, Mathilde, hvor du
 flygtig har redet den flygtige Ganger;
 blot dine Lidelser mindes endnu
 af den tungsindige Sanger.

Dette Digt var Heiberg for Resten ikke ubetinget henrykt over. Det vidnede altfor tydeligt om Hertz's Forelskelse i hans Kone. Det hed deri:

End af en Skorsten derovre sig hæver
 som et Slør af Æter den blaalige Røg,
 lyser i Maanskin, imedens den svæver
 bølgende forbi den beskyggede Bøg.
 Og med et Sjal om det lokkede Haar
 viser sig en i vor øverste Stue:
 lænet til Armen i Vinduet staar
 ensom Professorens Frue.

Hør hvor hun synger: »See skyarna glimma,
 stjernorna försilfra båd vatten och land.
 Månan i molnet sin guldgula dimma
 kaster öfvar klapprån och såar vid strand.«
 Fredman! Din Sang, der er kendt af saa faa.
 i hendes drømmende Tanke den hviler;
 ak, og i Øjnenes natdunkle Blaa
 spejler sig Maanen og — smiler.

Det er godt gjort — bemærkede Heiberg lidt spidst — at han kan staa dernede paa Vejen og i Maaneskin se Farven paa dine Øjne, medens du staar i Vinduet i vor øverste Stue.

Naar Heiberg var hjemme, og Vejret tillod det, foretog de smaa Udflugter i Omegnen. Fru Heiberg dvæler i Erindringen ved saadan en Tur, der staar i særlig Glans for hendes Sind.

Det var paa deres Bryllupsdag den 31. Juli. Turen gik til en lille Høj en halv Mils Vej fra Hørs-holm. Fru Heiberg trak den lille med Proviant fyldte Vogn. Heiberg og Hertz var kaade som et Par Studenter. De vilde ind paa enhver Kro under Vejs for at hvile og faa noget at drikke. De beraabte sig paa Bellmanns Autoritet og citerede i et væk af hans Sange, som godtgjorde, at man ikke med god Samvittighed kunde gaa forbi en Kro uden at unde Kromanden sin Næring. Heiberg paastod, at det vilde bringe dem Uheld hele Aaret igennem, hvis de paa dets første Dag gjorde sig skyldige i en saadan Forsømmelse. Men hans Frue var ubarmhjærtig, hun gik videre med den lille Vogn og nødte dem til at følge efter. Fru Gyllembourg havde lidt ondt ved at vinde med. Endelig naaede de da Højen. De sad paa Toppen og saa ud over det blaa Øresund, der laa for deres Fod som et Spejl. Stille hvilede alle Skibene i Sundet, der rørte sig ikke den mindste Vind, og de havde alle Sejlene oppe til Tørring

efter de foregaaende Dages Regn. Hveens Banker skinnede som Guld, og den lille St. Ibs Kirke syntes at være rykket meget nærmere, saa tydeligt saas dens hvide Gavl. Fru Heiberg pakkede Madvarerne ud og bredte Dugen paa Græsset til Forskrækkelse for Fru Gyllembourg. »Jeg troede, her var Bord og Bænke«, sagde hun. Heiberg svarede leende: »Du troede vist ogsaa, at her var en Sofa, naar du vil være ærlig«. Da alt var ordnet, satte de sig omkring det rigt besatte Jordbord, drak Skaaler, sang Bellmannske Sange og var nær aldrig kommen derfra — til stor Sorg for Fru Gyllembourg, der frygtede for, at Aftenduggen skulde skade deres Helbred, og de alle blive dødssyge. Fru Heiberg bandt Kransen og slyngede dem om de to Digteres Hætte. Timerne fløj som Minutter. Maanen steg frem, og nu begav de sig hjemad. Heiberg foreslog sin Moder, at hun skulde sætte sig i Barnevognen, hvis Indhold nu betydeligt var svundet ind, saa skulde de skiftes til at trække hende. Det Forslag gik hun dog ikke ind paa, saa haardt det end faldt hende at gaa den lange Vej hjem. Markerne dampede af Dagens Hede, og Elverfolket dansede over de store Enge. Aldrig havde de set de opstigende Taager danne saa tydelige Skikkelser, syntes de, som her ved Hørsholm. Taagerne hvirvlede sig i den lette Aftenvind i tykke Svingninger rundt om hinanden langs hen ad Markerne, og Maanen oplyste de lange Taagestriber, der svævede efter Skikkelserne som et fint luftigt Slør, som Vindpustet snart hævede, snart tvang ned mod Jorden. »Se!« raabte den unge Frue til Heiberg, »ser du dine Elverpigens Dans!« »Agnete, du er Elverpigens selv«, svarede han, »min Elverpige, lad de andre opløse sig i Taager, naar kun du er virkelig«. Trætte af

Dagens Anstrengelser naaede de endelig deres lille Hus i Hørsholm.

Hertz's Forelskelse i Fru Heiberg satte ligesom Heibergs i Jomfru Pätges store Spor i den dramatiske Litteratur. Han digtede sine Skuespil omkring hende. Hun var Ragnhild i Svend Dyrings Hus og Jolanthe i Kong Renés Datter. Naar Valdemar Vedel i Anledning af Svend Dyrings Hus siger, at det danske Sprog ikke ejer stoltere Elskovsord end dem, Hertz har undfanget i sine Dramaer, saa svarer Clara Bergsøe dertil, at det er ensbetydende med, at Fru Heibergs Personlighed mere end nogen andens har tændt Elskovens Glød i vort Sprog. Man kunde fristes til at stille det Spørgsmaal, hvad der var blevet af vor dramatiske Litteratur i denne dens frodigste Periode, om ikke Fru Heiberg havde været.

Det var ikke ganske urimeligt, at Heiberg var lidt ubehagelig berørt ved Hertz's stærke Kur. Men der skulde komme den Tid, og det ret snart, da det var Fru Heibergs Tur til at blive skinsyg. Det var, da den svenske Nattergal, Jenny Lind, kom og henrykkede hele hendes egen Tilbederskare. Og ikke mindst Heiberg selv.

I sine Erindringer skjuler hun selvfølgelig sin Utilfredshed over den ny Stjerne. Her skriver hun: Hos faa Kunstnerinder har jeg set det glædelige Bevis for, hvad Sjælen formaar over Legemet, i den Grad, som hos Jenny Lind. Forinden hendes Besøg i København havde jeg vel hørt af andre, at denne svenske Nattergal var intet mindre end smuk, ja, at hun selv ofte sagde: »Jag vet väl, att jag är ful«. Jeg var altsaa forberedt herpaa, men desuagtet, da hun første Gang traadte ind til mig, blev jeg overrasket, thi her var alt det modsatte

af, hvad man anlager, et Ydre maa være i Besiddelse af for at virke paa et Teater. Hvor forundret blev jeg derfor, da hun første Gang traadte ind paa Scenen. Det var hende og dog en ganske anden. Sjælen skinnede i den Grad igennem Aasyn og Bevægelser, at al Kritik forsvandt, og man satte sig kun til Ro for at nyde i fulde Drag den henrivende Sang og det sjæfulde Spil. Af alt, hvad jeg har set i Udlandet og herhjemme, er der intet, jeg har sat over den Nydelse at høre Jenny Lind.

Her er der ikke sparet paa Rosen. Og dog finder hun en stille Glæde i at understrege og vistnok overdrive Jenny Linds Grimhed. Det er ikke uden Interesse at sammenligne denne Udtalelse med en Oplevelse, der er fortalt af Charlotte Bournonville. Hun skriver i sine Erindringer: Det er en Hukommelsesfejl, naar Fru Heiberg i sin Bog siger, at hun »sværmede for Jenny Lind«; hun var tværtimod temmelig ubehagelig for ikke at sige uartig mod den fejrede Sangerinde, naar de mødtes paa Teateret. Derimod er det fuldstændig sandt, at Jenny Lind sværmede for Fru Heiberg, endog i en saadan Grad, at hun længe betænkte sig paa at optræde paa et Teater, der ejede en saa uforlignelig Kunstnerinde som Fru Heiberg. Jenny Lind vilde absolut gøre hende en Visit før sin Afrejse; men Modtagelsen blev lidt underlig, næsten komisk. Skønt Moder forud havde meldt Besøget, var Fru Heiberg ikke til Stede for at modtage sin Gæst; og uagtet Moder den ene Gang efter den anden beordrede Heibergs Tjener til at underrette Fruen om, at Jenny Lind var kommen, fik hun bestandig det samme Svar: »Fruen er i Haven«. Der var altsaa intet andet at gøre for hele Selskabet end at tøfle ned i Haven, hvor Fru Heiberg sad gemt i et Lysthus og ligesom vaagnede op af en Drom ved Synet

af os. Jeg ser endnu Faders forstemte Mine; men saa kom Heiberg selv til Stede, og han bragte Liv og Elskværdighed med. Han indbød os til at blive til Te, hvortil Fru Heiberg skyndte sig at svare: »Det kan de ikke — nej, desværre, de kan ikke!« — og Heiberg beklagede det meget. — Ingen havde spurgt os, og ingen af os havde svaret.

De voksne var nærved at briste i Latter; men min Søster og jeg følte os meget skuffet over at skulle tage bort; der var en dejlig Have at lege i, og Heiberg holdt et »vældigt Styr« med os Børn.

Fru Heiberg gengældte først Besøget *efter* Jenny Linds Afrejse, og da vilde hun saa gerne »have set hende og os alle til Middag —«

Charlotte Bournonville føjer til: *Hvis* Fru Heiberg har glædet sig over Jenny Lind, saa var det unægtelig en underlig Maade, hvorpaa hun viste hende sin Beundring — eller rettere sagt »Sværmeri«.

Den smukke Frue kunde nok være temmelig lunet, Hertz havde sikkert hende i Tankerne, da han skrev:

Modsatte Kræfter ser jeg i dit Øje
bragt af din Genius i skøn Forening.

Dog det var nok ikke blot de skønt forenede Kræfter, man kunde møde, men ogsaa de modstridende Kræfter, der laa ved Siden af hinanden og afløste hinanden.

Heiberg og hans Hustru havde besluttet at besøge hans gamle Fader, der endnu levede i Paris. For at faa Penge dertil besluttede de sig til at give en Sommerforestilling. De besluttede sig da til at faa Heibergs Skuespil »Nina« op, men det fyldte ikke en hel Aften. Saa plagede Fru Heiberg ham for at faa ham til at skrive en lille Vaudeville til at ende

Forestillingen med. Hun fortæller, at det ved et Tilfælde var faldet hende ind, hvor mange Nuancer der kunde lægges i det lille Ord »Nej«. Og nu bad hun ham om at skrive en Vaudeville, der skulde hedde »Nej«, og hvori dette Ord var indflettet i Intrigen. Hun tænkte allerede paa, hvilke Melodier der kunde bruges, og hver Dag talte hun for ham om Vaudevillen »Nej«. Men han blev ved at sige, at han hverken kunde eller vilde skrive saadan et Stykke, og tilsidst blev hun vred og tav. En Dag hen imod Foraaret vilde hun aabne Klaveret for at synge og spille, da hendes Øjne faldt paa en trykt Bog der. Hun tog den og aabnede og læste til sin største Overraskelse »Nej, Vaudeville i een Akt af Johan Ludvig Heiberg«. Hun for ind til ham. »Hvad er dette?« spurgte hun og holdt Bogen hen imod ham. »Det véd jeg ikke«, svarede han med et ironisk Smil. »Du har jo skrevet denne Vaudeville«, vedblev hun. »Saa?« »Ja, der staar jo, at den er af dig«. »Ja, saa maa den vel ogsaa være af mig«, svarede han paa sin rolige og ironiske Maade.

Nogle Dage efter indbød Heiberg Phister, som skulde udføre Klokker Links Rolle. Heiberg læste nu Stykket højt og sang alle Sangene. Phister var henrykt over Stykket og sin Rolle deri. Han lo og græd og omfavnede Heiberg til Tak og blev hos dem til langt ud paa Natten i den mest overgivne Stemning. Nogle Dage efter, da Rollen var bleven ham tilsendt, kom Phister atter op til dem for at udtrykke sin Henrykkelse, Glæde og Taknemme'ighed. Phister var — forsikrer Fru Heiberg — den af alle Skuespillerne, som Heiberg satte højest.

Saa kom Forestillingsaftenen. Nina blev modtaget med Bifald. Og nu fulgte »Nej«, der hilstes

med Jubel. Overskou skriver i sin Teaterhistorie: »Fru Heibergs vittigt og intelligent skælmske Sofie, indtagende ved Friskhed, Ynde og Naturlighed, var en mageløs Fremstilling. Den rige Veksling af Betoning, Udtryk og sprudlende Lune i hendes »Nej« havde, understøttet af gratiøs Mimik og Gestikulation i hver Replik stor Effekt og var saa let og udsøgt, at den fik en Sandhed, som gjorde at Publikum virkelig med Link i hendes mange »Nej« fandt en behagelig og aandfuld Konversation. Hendes Fremsigelse har været og vil vel længe vedblive at være Norm for andre Fremstillerinder af Rollen, men ligesom hun er dens geniale Opfinderinde, saaledes vil hun blive den uovertrufne i at lægge Ynde, Aand, og Natur i den. En ikke mindre fuldendt natursand og smagfuldt komisk Udførelse gav Phister Klokker Link, Udseende, Holdning, Bevægelse og Jargon forenede sig saa ypperligt med den inderlige Godmodighed, trohjertige Varme og naive Løjerlighed, som han udbredte over den ud af Livet grebne Grenaaklokker, at denne blev en, baade ved karakteristisk Tegning og omhyggelig Udmaling højst interessant Figur i det lille Genremaleri, hvis Ensemble fortræffeligt afrundedes med Foersoms visne og suffisante Justitsraad og Waltz's vakre, ham særdeles klædelige Spil som Hammer«.

Fru Heiberg skriver: »Det var en forunderlig Magt, dette Stykke udøvede paa Tilhørerne. Den Tilskuere, som den sidste Gang, det opførtes, saa dette Arbejde og ikke vidste, det var et gammelt Stykke, maatte absolut tro, at det var en Førsteforestilling; thi Publikums Enthusiasme, Skuespillernes Lune, alt var endnu saa friskt som første Gang. Man lo, man klappede ad Repliker, som de fleste af Tilskuerne kunde udenad lige saa godt

som Skuespillerne, og ligesom hver af de foregaaende Gange, da jeg traadte frem med Slutningskuplettet, havde Jubelen næsten ingen Ende«.

Det var i 1836, at de besøgte den gamle Peter Andreas Heiberg. Og i Forholdet til ham kommer noget af det smukkeste frem i Fru Heibergs Natur. Hun er omsorgsfuld og datterlig overfor den gamle, blinde Mand. Hun havde faaet en Følelse af, at den gamle Mand ønskede at tale med hende alene. Hun sagde da til Heiberg: »Lad mig engang besøge din Fader ene, det var jo dog muligt, at han paa en eller anden Maade ønskede at udtale sig om din Moder; stolte og indesluttede Mænd udtaler sig lettere for Kvinder i slige Sager end for andre Mænd; lad mig derfor give ham Lejlighed hertil«. »Naa, saa du tror«, svarede Heiberg, »at min Fader vilde udtale sig i den Sag til Dig! Nej, saa kender du ham rigtignok ikke«. Hun fik dog Lov til en Dag at gaa til ham alene. Da hun traadte ind i det lille Værelse, hvor den høje, smukke Mand som sædvanligt sad i sin Lænestol, sagde hun: »Du maa i Dag undskylde Ludvig, han kunde ikke følge med herhen; han har en Del Visitter at aflægge i Formiddag«. Hun mærkede straks paa hans Miner, at dette ikke var ham ukært. De sad nu stille og talte om forskellige Ting, og med Vilje lod hun et Ord falde om sin Svigermoder. Da det var udtalt, blev den gamle Mand ligesom forlegen og lod den usædvanlig smukke Haand med de lange, fine, hvide Fingre glide uroligt frem og tilbage paa den Marmorkonsol, han sad ved Siden af, som om han skrev noget paa den og udslettede det og atter og atter begyndte forfra. Det rørte hende at se hans Fingre feje Støvet af Pladen, uden at den gamle, blinde Mand vidste, hvortil han misbrugte sin hvide Haand. Endelig sagde han: »Fortæl mig,

hvorledes hun har det«. Fru Heiberg fortalte ham varsomt alt, hvad hun troede kunde interessere ham om hende, og hun sluttede med at sige, at hendes Svigermoder udtrykkeligt havde bedt hende hilse ham paa det kærligste. Hans Ansigtsmuskler vibrerede noget, og han sagde med tilbageholdt Bevægelse: »Vil du hilse hende igen og sige hende, at af alle Kvinder er der ingen, som jeg nærer en større Agtelse for end for hende«. Hun takkede ham, fordi hun maatte faa Lov til at bringe en saadan Hilsen.

Saa gik hun over til at tale om, at det vistnok nu vilde være let for ham at opnaa Tilladelse til at komme hjem. »Ørsted har sagt«, fortalte hun, »kun et Ord fra din Side, og der vil intet være til Hinder derfor.«

Men da fik hans Ansigt et lidenskabeligt Udtryk, og med dirrende Stemme udrød han: »Et Ord fra min Side? Jeg skulde vel tigge om at faa Lov til at vende tilbage til mit Fædreland, hvorfra man paa den skammeligste og uretfærdigste Maade har forjaget mig! Jeg skulde trygle om min Ret? Aldrig! De skylder mig at kalde mig tilbage — fra dem maa det udgaa, ikke fra mig — saa skal jeg komme. Vil de ikke det, saa kan jeg dø her, hvor man bedre har vidst at benytte mine Evner«.

Endelig oprandt Afskedsdagen. Den gamle Heiberg havde indbudt sin Søn og Svigerdatter til at spise sammen med ham paa en Restauration. Af fremmede var kun Andræ, den senere saa bekendte Politiker, til Stede.

Til Trods for al Anstrengelse for at holde sine Følelser tilbage var det godt at mærke, at Heibergs gamle, blinde Fader kæmpede med sin Bevægelse. Af og til for der et smerteligt Træk over hans Ansigt, men intet Ord om det Sævn, hans Gæster

vilde efterlade, undslap ham. Siden fortalte Andræ hos Heibergs om hans Utaalmodighed og Spænding, da han efter saamange Aars Savn af sin Søn atter skulde gense ham og tillige gøre sin Svigerdatters Bekendtskab. Han havde sagt: »Naar jeg nu har haft den Glæde at være nogen Tid sammen med disse tvende, da anser jeg mit Liv for sluttet«. Og han gik stadig i Spænding og Frygt for, at deres Besøg skulde blive udsat.

Mod Slutningen af Maaltidet blev han mere og mere urolig, og saa ofte Stueuret slog et Slag, sagde han: »Nu maa I vist gaa for ikke at komme for sent til Jernbanen«. Han frygtede vel for, at hans indre Bevægelse skulde overmande ham. Imidlertid tog han kraftig og fattet Afsked med dem, som om han ventede at se dem paany om nogle Dage.

Siden fortalte Andræ, at da de var gaaet, satte han sig mørk hen. Endelig sagde han: »Jeg vil ikke gaa hjem nu og forfalde til Grublerier. Vil De være saa venlig at ledsage mig hen til den Kafe, hvor jeg om Aftenen plejer at træffe en af mine gamle, franske Venner«. Andræ fulgte ham, de gik begge tavse til Kafeen. Han satte sig ned, men den stakkels, blinde Mand ventede forgæves paa, at Vennen skulde komme. Omsider rejste han sig og sagde: »Min Ven er her ikke i Aften, ja, vil De være saa god at følge mig hjem til mit Logi«. Her tog han Afsked med Andræ, der bad om Tilladelse til at besøge ham næste Dag.

Da Andræ næste Dag kom, sagde P. A. Heiberg: »Hvad siger De om den Storm i Nat? Hvorledes mon det er gaaet Skibet?« Andræ, der intet havde mærket til nogen Storm, sagde: »Skibet, det er vist i bedste Velgaaende paa Vejen til Hamborg«. Men den gamle Mand saa mørk og tankefuld ud og saa tavs hen for sig, og hans Uro og Angst ved-

blev, indtil et Brev underrettede ham om, at de lykkelig var ankomne til Hamborg.

Den Skildring, Fru Heiberg her — dels bygget paa Andræs Fortælling — giver af den gamle landsforviste Republikaner, er præget af det ømmeste og fineste i hendes Natur. Hun var et meget blandet Menneske.

Den følgende Vinter kom Hertz en Formiddag op til hende og sagde med et halv undseeligt Smil: »Kære Fru Heiberg! Jeg har med Skam at tale om, atter skrevet et Stykke og længes meget efter at høre, hvad De og Heiberg vil synes derom. Jeg er saa bange for, at De skal have noget imod den Rolle, som jeg ønsker, De skal spille, og har De det, saa kan Stykket ikke opføres«. Fru Heiberg, der i den senere Tid adskillige Gange havde spillet i »Den stumme i Portici« og følte sig træt ved den idelige Gentagelse, udbrød: »Men, Hertz, De har da vel ikke skrevet en stum Rolle til mig?« Hertz brast i Latter, idet han lagde sin flade Haand paa Panden — en Gestus, der var ham egen, naar han fandt noget komisk — og sagde: »Nej, Gud bedre det! Hun taler nok; gid De blot ikke maa finde altfor meget«.

Han kom saa en Aften og læste »Svend Dyrings Hus«. Overraskelsen og Glæden ved dette ny Digterværk var stor. De blev sammen til langt ud paa Natten for atter og atter at tale om, hvad de havde hørt Hertz læse. Med stor Glæde og Interesse havde Heiberg hørt til. Han omfavnede Hertz ved Slutningen, og Skaaler blev drukne, medens de ønskede det smukke Drama Held paa sin vanskelige Bane.

Fru Heiberg skriver om Stykkets videre Skæbne: Man vil vanskelig kunne forestille sig den Virkning, dette Stykke gjorde ved sin første Opførelse. Under hele den mesterlige første Akt havde Til-

skuerne forholdt sig i spændt Tavshed, men efter at Tæppet var faldet, udbrød der en sand Jubel, og en Tummel, en Konverseren lød i Tilskuersalen, hvor enhver følte Trang til at give sin Forbavselse og Beundring Luft i Ord, og man kan gerne sige, at Stykkets Lykke allerede var gjort og Udfaldet uomtvisteligt. Naar Guderne har været til Stede ved et Digtværks Fødsel, da følger de det til Slutningen af sin Bane, thi forunderligt er det at lægge Mærke til, hvorledes da det mindste med det største føjer sig til Held for et saadant Arbejde. Alle Rollerne var opfattede paa den heldigste Maade.

Hun omtaler derefter Fru Holst, der gengav Regisse, som vist næppe nogen efter hende vil kunne gengive denne yndige kvindelige Skikkelse. Overskou fortæller, at hun gav »en ved elskelig Jomfruelighed og dyb Følelse indtagende Regisse«. Madam Nielsen »lagde ved gribende Kraft, høj Ro og følelsesfuld, skønttonende Deklamation en overordentlig Virkning i sin Udførelse af Helveg«. Holst gav Stig Hvide med »en Ridderlighed, Høviskhed og ungdommelige Varme, der ypperlig fremhævede den skønne Karakterskildring«. Men især var Fru Heiberg glimrende. Overskou forsøger at karakterisere hendes Spil i følgende Vendinger: »Fru Heiberg, der havde den saare vanskelige, en Kunstnerinde næsten overvældende Opgave at spille Ragnhild, gav Karakteren dens fulde Heftighed, glødende Lidenskabelighed og sjæfulde Energi med saa megen Smag og fin Følelse for det plastiske og ædle, at den i dristigt poetisk Opsving ikke noget Øjeblik kom udenfor Skønhedsgrænsen.«

Fru Heiberg havde længe ønsket at komme paa et rigtigt Bal, og Heiberg havde omsider givet

efter. Dog, hvad sker? De unge Herrer elektriceres af hendes Nærværelse, men — hvor underligt det lyder — Gudebilledet var blevet for meget Gudebillede, ingen tør engagere »Dina« eller »Julie« og langt mindre svinge hende i en Hopsa eller Galopade. Hun tog hjem med uforrettet Sag. Der var en let forklarlig Vemod over hende, da hun mange Aar efter fortalte det for Clara Bergsøe.

Og Clara Bergsøe fortsætter: »Hun, der med sine jublende Dansemelodier fra »Emilies Hjærtbanken« havde smittet hele Byen med sin Danselyst, saa de skikkelige Spidsborgerfamilier ved deres Hjemkomst om Aftenen fik Møblerne i Dagligstuen ryddet til Side for at kunne svinge sig til Melodien »Tante, din Dragkiste dansede med«, hun havde aldrig i Virkeligheden danset. Ved den Lejlighed faldt det mig ind, at det var selve Livet med Ungdommens Lystighed, Moderglædens Henrykkelser, hvem ved, maaske Kærlighedens med, for hvilket hun havde købt den Lykke hver Aften at begejstre et Publikum«.

Efter at Thorvaldsen var vendt tilbage til Danmark, hørte han til de stadige Teatergængere. Baade han og Oehlenschläger sad saa godt som hver Aften i Parkettet. »Aa!« sagde Thorvaldsen en Aften i et Selskab til Fru Heiberg, »hvor jeg har glædet mig over »Emilies Hjærtbanken«. Naar jeg er i Middagsselskab, og Tiden nærmer sig til at gaa i Teateret, og vi dér sidder og spiser og spiser i en Uendelighed, og jeg ikke kan komme bort, da maa De tro, jeg har en alvorlig Ærgrelse. »Emilies Hjærtbanken« har jeg dog aldrig forsumt, da den altid ender Forestillingen. Jeg bliver selv som et Barn ved at se Dem spille, og nu, da jeg kan den udenad, morer det mig ofte at vende mig om og se paa de mange glade, leende Ansigter

i Publikum, der er saa beskæftigede med Dem paa Scenen, at de ikke lægger Mærke til mine spejdende Blikke«.

Oehlschlägers »Dina« blev opført atter og atter og gjorde mere og mere Opsigt, Alverden vilde se den. Om Fru Heibergs Opførelse af Hovedrollen skriver Clara Bergsøe: Pikant var unægtelig Fru Heiberg som Dina, idet hun forklædt som Amagerpige med Kurven fuld af Zvibelløg under Armen forelsket træder ind i Ulfeldts Have. Dejlig som aldrig før staar hun imellem de stive Hække, omgivet af Sol, Blomster og lune Vindes Lavendelduft. Æggende og dæmpet taler hun i dunkle Gaader, legende med Ulfeldts Hjærte, som Haanden ligegyldigt leger med de Zvibelløg, hun lokkende viser frem.

Men efter Opdagelsen af Forræderiet, hvilken Forvandling! Hvem havde anet, at der bag denne Dragt kunde springe frem en Kampens Valkyrie, og at dens Sølvsmykker i et Nu kunde forvandles til en glitrende Brynje, stolt svøbt om det kamplystne Bryst. Uden Skrig, blot ved sin Personligheds hele glødende Magt er Lidenskabens Top naaet, og i et Flammelyn, et Skønhedslysn, brændende og sitrende kaster hun ham sin Foragt, Undsigelsen lige i Ansigtet — — — Dina staar der atter, men i Fængslets fugtige Dunkelhed, Ansigtet blegt og aandeagtigt fremhævet af Dragtens vandblaa Farve og hvide Svanedun. Hun sværmer, som Oehlschlägers Helte sværme, naar Døden venter dem — — —

Clara Bergsøe nævner Scenen med Pinebænken og Bødlens Komme. Frygten for de skønne Lemmers Mishandling, »dem, Ynglinge beundre«, gav hun med en saa ung Rædsel, en saa pigeagtig Skræk, at da hun med Udraabet: »Jeg tilstaar, jeg har

løjet Ulfeldt paa«, styrter om som en død, følte man, at denne Indrømmelse til det rent menneskelige ikke saa meget skyldtes Oehenschläger som hende, der i dette Øjeblik gav det Liv og Blod.

En Aften, da Dina blev spillet, undrede Fru Heiberg sig over, straks da hun traadte ind som Dina, at blive modtaget med et Bifald saa stærkt og vedvarende, som om der var noget ganske særligt paa Færde. Dette stormende Bifald vedligeholdtes hele Aftenen igennem, atter og atter brød det frem paany. Hvor Dina i Fængselet synker afmægtig til Jorden, brød Bifaldet ud med en saadan Styrke, at Fru Heiberg følte sig ubehagelig berørt deraf. Da hun blev baaret ud af Scenen, spurgte hun dem, som havde det Hverv at bære hende, hvorfor de havde ladet hende ligge længere end sædvanligt. Den Skuespiller, der skulde give dem Tegnet, svarede: »Jeg har jo at sige: Hun er besvimet, bærer hende bort«; men under hele Applausen laa De og rystede paa Hovedet, og jeg hørte Dem sige: Nej, Nej! Da kunde jeg dog ikke sige: Hun er besvimet!« »De har Ret«, sagde Fru Heiberg, »Publikum bringer mig helt ud af det i Aften. Hvad skal alt dette betyde?«

Da Stykket var forbi, og hun var omklædt, gik hun ned i sin Vogn for at køre-hjem. Da Vognen var kommet udenfor Teaterporten, saa hun til sin Forundring, at hele Torvet var fuldt af Mennesker, der, saa snart de saa Vognen, raabte: »Fru Heiberg level« og dette gentog sig idelig til hen imod Bredgade. Da standsede Vognen, Døren blev aabnet og en hende ganske ubekendt Herre spurgte, om hun havde noget imod, at man trak hende hjem. Hun bad indstændigt, at man vilde lade være, og Vognen fortsatte nu sin Kørsel, idet man hele Bredgade igennem blev ved at raabe: Fru Heiberg

level! Alle Vinduer i Gaden blev revne op, da ingen vidste, hvad denne usædvanlige Larm betød. Vognen drejede ind i Heibergs Port, og idet Fruen steg ud, saa hun Porten, Vestibulen og hele Trappegangen opfyldt af Mennesker. Under idelige Raab: Fru Heiberg leve! hilste hun paa de mange Mennesker, takkende dem med et Par Ord og slap op ad Trapperne. Først da hun stod i sin Stue, hørte hun af Tjeneren, at Hestene var spændt fra paa Kongens Nytorv, og Folkeskaren havde trukket hende.

Heiberg modtog hende med et ubeskriveligt Udtryk. Han var i høj Grad imod den Art af Hyldest og var ganske vred. Under Latter og Spøg bad hun ham flere Gange om Forladelse, fordi hun var trukket hjem af Folket.

IV.

Paa Højdepunktet.

Fru Heiberg fortæller, at hun i nogle Aar havde været opmærksom paa et ganske ungt Talent, som hidindtil kun havde spillet ubetydelige Roller, men hvori det forekom hende, at Glimt af noget ejendommeligt, ualmindeligt tittede frem. Dette Talent var Michael Wiehe. Mere og mere fik hun Vished for, at hendes Syn ikke bedrog hende, og at dette endnu ubekendte Talent skulde faa en rig Fremtid.

Hun henvendte sig nu til ham og fortalte ham, at hun havde formaaet Collin til at give ham en meget betydelig Rolle. Hun lovede at gennemgaa Rollen med ham Replik for Replik, og da han i Stykket havde vigtige Scener med hende, indøvede de hemmeligt disse Scener.

Publikum var imidlertid slet ikke tilfreds med ham. De unge Damer, der i »Ørkenens Søn« havde sværmet for Holst, var formelig forbitrede paa den unge Mand, der vovede at gøre Mine til at fortrænge ham. Og Fru Heiberg hørte ofte de mest forskellige Damer udbryde: »Gud, Fru Heiberg, hvor han er rædsom, denne Wiehe! Hvor kan De udholde at spille med ham? Han kan jo ikke gaa, og hvilket Mæle. Og saa skeler han jo!«

Selv kunde han mistrøstlig staa og betragte sig

i Spejlet og saa udbryde: »Jeg ser ud som et Faar i Profil«.

Da skrev Hertz sit romantiske Skuespil »Amanda«. Saa snart Fru Heiberg havde læst det Stykke, tænkte hun: Endelig er her en Rolle for Wiehe, til hvilken han har alle Betingelser. Hertz, der i lange Aarrækker ikke indleverede noget Stykke til Teateret uden at raadføre sig med hende om Rollebesætningen, spurgte hende ogsaa her: »Hvad skal jeg nu gøre med Elskerens Rolle? Hvor tør jeg betro Wiehe en saa fyldig, lyrisk Rolle, hvorpaa saa meget af Stykkets Lykke i Publikum beror; hvad raader De mig til?« »Jeg raader Dem ubetinget til at tage Wiehe«, svarede hun. »Men Publikum kan ikke lide ham«, indvendte Hertz. »Ikke i Dag«, svarede hun, »men maaske han kun behøver en saadan Rolle for at vinde Terræn; forsøg det, vær modig og bryd Dem ikke om, hvad Folk siger eller ikke siger«.

Saa kom da Wiehe til at spille Prins Julian i »Amanda«. Ved hans smukke, ungdommelige, ridderlige Fremstilling mærkede man snart, at Stemningen i alt Fald ikke var imod ham. Men da nu den egentlige Elskerscene kom, den vigtigste i Stykkets tredie Akt, imellem Prinsen og Amanda, hvis Rolle Fru Heiberg udførte, da han med sin inderlige, af Sjælens Dyb hentede Stemme udbrød:

O, tænk Dem rigtig om! Har De betænkt,
 hvad Kærlighed vil sige? Har den grebet
 med al sin Styrke Deres Hjærte? Har De
 ved Kærlighedens Magt paa en Gang stundom
 af Smerte sitret og af Glæde grædt — —

da hørte man over hele Huset en Bifalds- og Forundringsmumlen. Fru Heiberg vidste godt, hvad denne Mumlen havde at betyde, og hun jublede i

Hjærtet. Og da han lidt længere hen i Scenen udtalte:

Kender du et Sagn
 om en, hvis Øjekast var af en saadan
 mærkværdig Kraft, at alt han saa paa, sprang
 og gik i Stykker? — I dit dunkle Øje
 er der en Magt, der ej er ulig denne.
 Saa tit du ser paa mig, da er det næsten,
 som om mit Væsen smelted eller skiltes
 i sine gamle Fuger, men tillige
 som om det samlede sig med andre Evner
 og til en ny Tilværelse. — Amanda,
 hvis jeg i Dag mig føler stemt til Strengthed,
 da tror jeg sandt at sige, Skylden ligger
 i dine Øjnes søde Mildhed; dem
 blev givet af Naturen Magt at løse
 de gamle Baand, der slappede min Sjæl,
 og at forlene mig med friske Kræfter.

da udbrød det længe tilbageholdte Bifald saa varmt og fuldtonende og enstemmigt, at der ingen Tvivl længer var om hans Sejr.

Fru Heiberg fik en pludselig Lyst til at gaa ned til Lamperækken og raabe ud over Publikum: »Hvem har nu Ret? Hvem saa nu klart, I eller jeg? Er her Talent, eller er her intet?«

Det var øjeblikkelig glemt, at Wiehe havde været skrækkelig. Han blev Samtidens erklærede Yndling, saa han lidt skævt, var det kun en Tiltrækning mere ved ham.

I min Barndom — fortæller Charlotte Bournonville — kom jeg meget ofte i Teateret, og jeg følte mig allerede den Gang mægtig grebet af Michael Wiehes Kunst og af hans vidunderlige indtagende Personlighed. Han forekom mig som en Aabenbaring fra Skønhedens Rige; og da jeg en Dag hørte en ung, sværmerisk Dame benævne ham »den overjordiske«, saa mente jeg (som Assessor Svale), at hun havde løst min bundne Tanke.

Som voksen fik jeg Lejlighed til paa mine Rejser at se de berømteste Skuespillere i Udlandet; men i Elskerfaget var der ikke en eneste, der kunde agtes værdig til at løse Michael Wiehes Skotvinge; han var absolut den første Elsker i hele Evropa. Ingen kunde sige en Kærlighedserklæring saa inderligt, saa troværdigt som han; man tvivlede ikke et Øjeblik om, at Ordene kom fra Dybet af hans Sjæl, og de naaede ogsaa lige ind i Tilhørernes Hjærte. Der var næppe en eneste Skuespillerinde, ung eller gammel, som forlod Teateret uden en lille Forelskelse i Wiehe, hver Gang han havde spillet.

Og hun følger til: »Det var dog ikke udelukkende som Elsker, at Michael Wiehe vandt sine Laurbær; ogsaa i Karakterroller var han noget af det største, vi har ejet paa vor Scene. Hans Caligula i »Fægteren fra Ravenna« var et uforligneligt Mesterværk, og hvis jeg skulde leve endnu om hundrede Aar, vilde dog ikke det mindste Træk af den Fremstilling kunne udslettes af min Erindring.«

Det kan i hvert Fald staa som et Udtryk for Samtidens Begejstring for ham.

»Endogsaa uden for Scenen var Michael Wiehe en ejendommelig og uendelig elskværdig Personlighed«, fortsætter Charlotte Bournonville. »Han var en mærkelig Blanding af Spøg og Alvor, af Livlighed og Stilfærdighed, af Mildhed og Fasthed, af imødekommende Hjærtelighed og tavs Tilbageholdenhed. Hans Tavshed blev for Resten ofte mistydet selv af hans nærmeste; saaledes udbrød en af hans Tanter: »Du kunde blive stor, Michael, hvis du blot ikke manglede det indre Liv«. Wiehe svarede ganske rolig: »Sig hellere det ydre Liv«. Egentlig besad han den rette Veltalenhed, nemlig den Evne at kunne udtrykke mange og rige Tanker i ganske faa Ord. — I sit Hjem var Wiehe den

mest indtagende Vært, og jeg ved faa Steder, hvor jeg saaledes har moret mig og følt mig lykkelig som netop der. Hans Hustru var en begavet, elskværdig Dame, der i høj Grad forstod at gøre et Hjem hyggeligt, hun var meget livlig og et af de morsomste Mennesker, jeg nogensinde har kendt. De gjorde Indtryk af at være meget lykkelige med hinanden. En Gang udbrød Wiehe, idet han pegede paa sin Hustru: »Hun er mit Livs Kilde!«

Senere fortæller Charlotte Bournonville en Hændelse fra en Rejse, som Wiehe foretog sammen med sin Kone. Undervejs kom de til at køre i samme Kupe som en tysk Fru og hendes Datter. Den ældre Dame var livlig og meddelssom, Fru Wiehe ligesaa, og de to talte meget sammen. Wiehe tog ingen Del i Samtalen, men hver Gang den gamle Dame saa paa ham, smilede og nikkede de venligt til hinanden. Den første Dag lod hun slet ikke til at undres over hans Tavshed; men da de følgende Dag fortsatte Rejsen sammen, og Samtalen atter kun bestod i Smil og Nikken, saa vendte hun sig med den mest deltagende Mine til Fru Wiehe, og idet hun pegede paa Wiehe, udbrød hun: »Døvtum! — ikke sandt?« Wiehe brast ud i en formelig Eksplosion af Latter.

Om hans Faamæthed fortæller Fru Sødring, at da hun har faaet sit andet Barn og atter vender tilbage til Teateret, bliver Wiehe ved at kredse om hende, som om han har noget paa Hjærte. Endelig kommer det. »Nu kan De sige Børn«, udbryder han.

Inden faa Aar var Fru Heibergs og Wiehes Virksomhed ved Teateret uadskilleligt forenet. Hendes Lyst og Interesse for Scenen blussede op igen. Det var hende en sand Nydelse at spille sammen med ham. Og hun skriver om deres Sammenspil:

»Hvor ofte har ikke hans fine sjæfulde Spil beaandet mine Fremstillinger. Hvor lykkelig har jeg ikke været ved vort Sæmmenspil, der greb Publikum ved saa mangen Lejlighed, der har saa mangt et Digterværk, saa det kom til sin fulde Ret«.

Hun havde engang under en Samtale med Hertz ytret: »Hvad De end gør, skriv aldrig en blind Pigerolle for mig; thi at spille hende med lukkede Øjne finder jeg fattigt og kedeligt, og at spille hende med aabne Øjne vilde være mig umuligt, thi jeg vilde ikke kunne tale med Liv og Lidenskab, uden at dette vilde afspejle sig i Øjets Glans og Bevægelse, og hvorledes da opnaa Illusionen af Blindhed.« Men en Dag kom Hertz til hende og sagde: »Ja, Gud hjælpe mig, nu har jeg skrevet for Dem, hvad De har forbudt mig«. Hun havde glemt deres tidligere Samtale og spurgte, hvad han sigtede til. Han fortalte da, at han havde skrevet »Kong Renés Datter«, hvori der netop stilledes hende en saadan Opgave, som hun havde erklæret for en Umulighed at løse.

»I Tristans Rolle var der givet Wiehe Lejlighed til at udfolde alle de Evner, der stod til hans Raadighed« — skriver Fru Heiberg —. »Nu behøvede jeg ikke længer at overtale Hertz til at benytte dette lyriske Talent; han havde gjort sig selv uundværlig. Alle Betingelser var her til Stede. Den unge, slanke, ædle, ridderlige Skikkelse, den stille af Inderlighed dybt bevægede Røst, fuld af Virkning og dog saa tilbagetrængt, saa lidt læggende an paa Virkning, saa ren, man kan gerne sige saa kysk i sin lidenskabelige Elskovsflamme, medbringende ved sin hele Personlighed og sit Spil Romantikens henrivende Stemning. Selv den raæste Tilskuer maatte gribes heraf, og de blev grebne.

Man tænke sig, med hvilken Fryd jeg nød en saadan Medspiller ved min Side«.

Og hun udbryder: »I lykkelige Tider, hvor længst forsvundne I end er, I staar atter for mig, unge, friske, nærværende, som om Tiden ikke var svunden, men som om den var til endnu«.

Om sin egen Rolle skriver hun: »Jeg havde med overordentlig Kærlighed og Interesse indstuderet Jolanthes vanskelige Rolle. At kunne give Talen og Følelsen frit Løb, uden at Øjets Ild talte med, var det, der især vakte min Kamp og mit Studium. Ved i mine ensomme Nattetimer at beskæftige mig med denne Rolles Udførelse, lykkedes det mig lidt efter lidt at vende Blikket ligesom indad i Sjælen, i Stedet for at lade Glansen i Øjet straae udad. For Resten bevirkes Illusionen foruden ved Øjets Udtryk især ved det plastiske i Gang og Bevægelser. En blind, selv en saadan som Forfatteren her har skildret, der i en ualmindelig Grad ved Vanen er bleven Herre over Savnet af denne Sans, gaar altid med en vis Varsomhed, idet Hænderne stedse er lidt forud for Legemet, for at disse kunde møde det, som staar en i Vejen. En egen Lytten med Øret, dér hvor den seende vilde bruge Øjet, er ogsaa gennemgaaende hos den blinde; naar nogen f. Eks. kommer ind ad Døren, da vender den seende straks Blikket derhen for at erfare, hvem det er, den blinde derimod Øret. Ogsaa Stemmens Betoning og Klang maa hjælpe til for at tilvejebringe Indtrykket af Blindhed. Det er ganske naturligt, at ligesom den døve ofte taler med en klangløs Stemme, kun lidet nuanceret, fordi Øret ikke stødes af Lydens Monotoni, saaledes kan man forstaa, at den blinde netop i høj Grad lægger Vægt paa Stemmens Vellyd, ti gennem dennes Toner har han sin hele Kundskab til det Individ, der staar for

ham. Derfor har den blinde oftest en smuk, melodisk Stemme med ligesom en Sordin paa. Det vilde forekomme en unaturligt, om en blind talte meget højt og skingrende, ti dette saarer og støder Øret, denne for den blinde fineste Sans. En blind har endvidere smaa, stille Bevægelser med Haand og Arm. Det vilde straks ophæve Illusionen, om en blind paa Teateret gjorde store, kække Armbevægelser, ti det, at en blind aldrig kan vide, hvad disse udstrakte Arme støder paa, afholder ham uvilkaarligt derfra.

Stykket blev opført den 5. April 1845. Under den temmelig lange Indledning opstod der den Uro i Huset, som plejer at ytre sig i Hosten, Rømmen, Pudsens Næse og deslige. Men næppe betraadte Tristan Scenen, før dette mærkeligt tog af. Og da Jolanthe viste sig i Døren, var Opmærksomheden kendelig spændt. Og denne Spænding gik lidt efter lidt over til en saadan Stilhed, at man paa Scenen kunde tro, at ikke et Menneske aandede derude i det store Rum. Man var rørt, man var løftet, og man gav tilsidst sin Stemning Luft i et begejstret Bifald, og Stykkets Lykke var gjort for mange Aar.

I sin Anmeldelse af Førsteopførelsen skrev Berlingske Tidende: »Vi har set Fru Heiberg spille mange Roller mesterligt og beundret den Sikkerhed, hvormed hun opfatter Digternes Billede, den Fuldstændighed og den poetiske Klarhed, hvormed hun gengiver det, men sjælden har vi set hende udbrede en saadan Forklarelse over en Fremstilling, som den, hvormed hun gør Jolanthe til det rene, yndige, poetiske Væsen. Denne Udførelse var noget af det allerskønneste, som ikke alene vort, men ethvert som helst Teater kan fremvise. Det er ikke ene om at gøre at give en behagelig Personlighed,

Ynde og Elskværdighed, men at Jolanthe er blind med skønne Øjne, der for den, der taler med hende er fulde af Ild og et Udtryk, der kommer fra Lyset i hendes Sjæl, fordrer et Studium, som aldeles ikke maa blive Tilskuerne mærkeligt. Med en beundringsværdig Sandhed, der udtrykte sig i den hele Fremstilling som i mange smaa Træk, som var saa naturlige, at intet af dem røbede det mindste beregnede, løste Kunstnerinden denne vanskelige Opgave. Det syntes derhos, som Mangelen af Synet havde forøget Kraften og Velklangen i hendes Taleorgan, det var, som om Stemmen, ved at hele Udtrykket samlede sig deri, blev endnu mere henrivende, ti aldrig mindes vi at have hørt hendes Diktion saa fuldendt, følelsesfuld og gratiøs. Hr. Wiehe spillede Tristan med stor Varme og en ægte fin, ridderlig Anstand; han vidste at give Rollen dens rette romantiske, halvt drømmende Karakter, og hans Deklamation var ligesaa hjærtelig som korrekt og mandig.

Holbergs »Den vægelsindede« havde altid før haft en krank Lykke. De pludselige Overgange hos Hovedpersonen var forekommet Publikum umotiverede, de havde ondt ved at tro paa hende, og Rollen blev almindelig betragtet som en umulig Karrikatur. Nu fik Fru Heiberg Lyst til at prøve sine Kræfter paa en udpræget komisk Rolle, og hun indsaa da, at hun her maatte forklare Overgangene i Talen med sin Mimik. Hun har i sine Erindringer givet en saa nøje Anvisning paa, hvordan hun spillede denne Rolle, at den ikke blot viser hele hendes omhyggelige Studium, men ogsaa kan tjene som Rettesnor for andre, der vil binde an med den vanskelige Rolle. Begyndelsen er denne: Førind Lucretia træder ind, spørger Henrik Pernille:

»Er Madammen klædt, Pernille?»

P e r n i l l e :

»Ligesom hun skulde gaa til Bryllup«.

H e n r i k :

»Da hun skikkede mig i Byen efter dette Brød, var hun skidden som et Svin. Maaske hendes artige Sjæl nu spiller Mester?»

Efter at nu Henrik og Pernille har fortsat deres Ræsonneren i en Række Repliker, træder Lucretia ind. Hun kommer altsaa glad og fornøjet, hun er jo klædt, »som skulde hun gaa til Bryllup«. Hendes første Replik er:

»Henrik, hent mig en Portechaise, jeg vil ud«.

H e n r i k :

»Vil Madammen lade sig bære ud i dette dejlige Vejr?»

Her forandres Mimiken, ti en slig Ræsonneren af Tjeneren synes Madammen ingenlunde om, og Smilet forvandler sig til Vrede, idet hun siger bebalende:

»Gør, som jeg siger!»

Dette lille Tilløb til Vrede gaar imidlertid straks over, idet hun med Minespillet giver til Kende, hvor glad hun er over at være saa dejlig pyntet, og betragter sig selv med Velbehag. Hun siger nu atter til Henrik:

»Gak ind og pynt dig noget, du skal ud med mig«.

P e r n i l l e :

»Hun vil da gaa ud, Madam?»

Lucretia svarer i en henrykt, sværmerisk Tone:

»Ja, Pernille, jeg maa endelig ud«.

P e r n i l l e :

»Ha, ha, ha!»

Atter forandres Mimiken. Denne Latter af Pernille danner Overgangen hos Lucretia, der føler sig fornærmet herover og siger vredt:

»Hvad vil den Latter betyde?«

Pernille:

»Jeg ved den hele Hemmelighed, Madam!«

Lucretia stødt:

»Hvilken Hemmelighed?«

Pernille:

»Det er en vis Magister Petronius — det er ikke for intel, at han gaar og støver saa her omkring Huset. Jeg ved, at han er forliebt i Madammen.«

Atter en mimisk Overgang. Over denne Tilstaaelse bliver nemlig nu Lucretia meget glad og udbryder smigret:

»Hvem har sagt dig det?«

Pernille:

»Henrik.«

Her danner nu atter Lucretias Mimik en Overgang, hun ser vredt paa dem begge; hun synes ikke om, at disse to Tjenestefolk befatter sig med hendes Sager. Hun bliver derfor atter vred og udbryder:

»Hør, Pernille, du est en Næsevis! Er det ikke uforskammet, at en Tjenestepige tør saaledes tale i sit Herskabs Nærværelse. Dersom du aabner din Mund for at tale videre derom, da skal jeg køre dig paa Døren.«

Fru Heiberg talte nu med Collin om at faa Stykket op, og han var ogsaa villig dertil. Men han magtede det ikke. De andre Skuespillere erklærede det for umuligt, og de var vel ogsaa utilfredse med, at Fru Heiberg nu vilde vove sig ind paa et Omraade, som andre mente at have Eneret paa.

Først da Heiberg blev Teaterdirektør, fik han sat igennem, at Stykket skulde frem.

Da hun imidlertid mødte til den første Prøve, saa hun kun sure og tvære Miner. Men næppe havde hun udført den første lille Scene, før Minerne hos de medspillende antog et andet Udtryk, hos nogle Munterhed og Glæde, hos andre en stram Spænding, men tydeligt var det, at alle fulgte hendes Spil med stor Opmærksomhed. Man flokkedes i Kulisserne for at se, hvad hun videre havde i Sinde. Endelig kom Foersom hen til hende og sagde: »Det maa jeg sige, det havde jeg ikke troet lod sig bringe ud af den Rolle.«

Forestillingen blev en stor Triumf for hende. Den muntre, overgivne Stemning hos Publikum vedligeholdte sig Akt efter Akt, og et stormende Bifald fulgte hende ved hendes sidste Bortgang. Stykket holdt sig Aar efter Aar paa Scenen, saa at »Den vægelsindede« var en af de sidste Roller, hun spillede, forinden hun 1864 for bestandig forlod sin Virksomhed som Skuespillerinde. Kritiken strømmede over af Ros, og hun siger selv, at det var ikke ganske usandt, hvad Fædrelandet i en udførlig Anmeldelse ytrede, at hun spillede denne Rolle, som om hun vilde sige: Tag alle mine Trumfer fra mig, men lad mig blot beholde denne.

Hun var saa beruset af sit Held, at hun mente hjemme i sit Sovekammer at høre Holbergs Stemme, der ønskede hende et hjærteligt »God Nat!«

Og som et Vidnesbyrd om, hvor vidt hendes Talent naaede over Skuespilkunstens forskelligste Omraader, kan nævnes hendes Spil i Scribes »Kvækeren og Danserinden«. Her var Michael Wiehe Kvækeren, der ved en Misforstaaelse er kommen i Besøg hos Danserinden og nu i bævende Kejtethed sidder ved hendes Chaiselongue, hvor den forgudede

Primadonna har kastet Hovedet tilbage i Puderne i stille Betragtning over, hvor vidt det lønner sig at knuse hans Hjærte, som hun har knust andres. Imidlertid morer hun sig med at spørge om, hvilken Stilling han tror, hun indtager i Samfundet. Betagen af al den Luksus, han ser, men dog mest greben af hende selv, hendes lette og dog fornemme Sommerfugleskikkelse, som ligger der i hvide Kniplinger og med det sorte Haar rullet op i en Knude af Krøller, gætter han paa noget meget fornemt.

»Højere op«, siger hun drillende overlegent. Han stiger, stiger til han naar Dronningen.

»Højere op«, siger hun endnu.

Maalløs stirrer han spørgende paa det vidunderlige Væsen.

»Gudinde«, svarer hun let henkastende og rejser sig op.

Her mente Kunstkere fra hin Tid, at Fru Heiberg naaede Skuespilkunstens Top. Illusionen blev til Virkelighed, ti selv den mindst forstaaende følte, at dette betagende Blik havde Menneskeskæbner i sin Magt.

Clara Bergsøe, der har gengivet denne Scene i sin Bog om Fru Heiberg, fastslaar, at hun holdt det adstadige København i sin Haand, og hun kunde have ført det, hvorhen hun vilde.

V.

Slangen i Paradis.

Fru Heiberg kunde undertiden føle det som et Savn, at hun ingen Børn havde. Hvad hjalp det vel, at Heiberg erklærede, at det var de fineste Ægteskaber, der ligesom Blodappelsinen var ufrugtbare. Hun tænkte paa, hvor Livet vilde blive tomt, naar hendes Kunst glippede. Naar hele det Arbejde, der nu optog hende saa stærkt, maatte lægges til Side, hvad skulde saa hendes Dag bruges til. Allerede ret tidligt havde hun følt det, og hun havde i et Brev til Fru Gyllembourg prist hendes Lykke, at hun i de ældre Aar havde udviklet et Forfattertalent, der ganske udfyldte hendes Tid. Fru Gyllembourg svarede herpaa: »jeg 'har ofte takket Gud, fordi han tillod, at mine mørke Aar kunde faa et lille Lysglimt af Kunst — den store Trøst i al Genvordighed. — Men desværre (tro ikke, at det er falsk Beskedenhed), saa synes jeg ikke selv, at jeg fortjener det Bifald, som er bleven mig til Del. Desuagtet glæder jeg mig over det, især over Ludvigs og dit. Jeg behøver ikke at sige, hvor stor Pris jeg sætter paa dit. Ja, jeg forsikrer, at min Kærlighed til jer to er den Livskilde, hvoraf jeg øser dette og alt andet, hvad som endnu lever i mig, og jeg synes, at jeg vist ved, at dersom jeg var saa ulykkelig at miste jer, eller at I slet ikke

holdt af mig, saa var det forbi med mig i denne Henseende som i alle andre for dette Liv — —«

Der skulde ogsaa komme Tider, da Fru Heiberg fandt, at hendes Mand forsømte hende. Hun kunde da gaa om Aftenen i deres indelukkede Have og se spejdende op imod hans oplyste Ruder, om han dog ikke skulde rive sig løs fra sine astronomiske Studier og komme ned til hende. Men han kom ikke.

Hans store Beundring for Clara Raphael (Mathilde Fibiger) behagede heller slet ikke hans Kone. Og endnu mindre hans Beundring for smukke rene Ubetydeligheder.

»Det er underligt nok med Johan Ludvig,« sagde den gamle kloge Fru Gyllembourg, »han, der ellers har Smag for ædel Vin, han kan undertiden finde paa at beruse sig i daarligt Øll«

I dette skrivende Hus fik Fru Heiberg snart ogsaa Lyst til at prøve sin Pen. Selv om hun undsaa sig lidt ved, at hun var saa lidt Mester i Orto-grafien.

Heiberg udgav sine »Intelligensblade«, da hans Kone en Dag kom og spurgte ham, om han ønskede en ypperlig Artikel til sit Blad. »Hvorom?« spurgte han, »Og af hvem?« »Om Klædedragten«, svarede hun, »og skrevet af Johanne Luise Heiberg«. »Nej, mange Tak«, svarede han ugalant, »hverken Emnet eller Forfatteren har jeg Brug for«. Imidlertid kom hun med sin Artikel og lagde den ind til ham. Noget efter traadte hen ind i Stuen med en Mine, som hun godt kendte, naar noget havde berørt ham behageligt. »Du er jo en ypperlig Medarbejder!« sagde han, »Jeg tager med Taknemmelighed imod Modeartiklen«.

Artiklen gjorde en vis Opsigt, men Fru Heiberg værgede omhyggeligt om sin Anonymitet.

Mange Aar efter fik hun Lyst til at skrive en lille Vaudeville. Hun havde begyndt paa et Stykke, »Abekatten«, men lagt det til Side igen. Nu sad hun mangan en Formiddag ved Klaveret og lavede Lisbets og Jokums Arier. Hun skrev selv i »En Søndag paa Amager« baade Tekst og Melodier. I dybeste Hemmelighed blev det indleveret til Teatret, kun Heiberg vidste, hvem Forfatteren var.

Skuespillerne gættede paa, hvem der vel kunde være Fader til det Barn. Der var dem, der mente, det maatte være Heiberg selv. »Nej, det tror jeg ikke«, sagde Phister, »Heiberg slog før sin Fader og sin Moder ihjel, end han skrev Vers som dem, der findes i Stykket«.

Naar Heiberg om Aftenen drillende spurgte sin Kone: »Hvad vil du nu sige, naar dette dit Aandsfoster bliver pebet ud«, svarede hun sejrssikker: »Pyt, det har ingen Nød, det vil gøre stormende Lykke, mine Sange vil inden kort Tid være paa alles Læber«.

Det er ikke just nogen Anbefaling for Samtiden, at det slog til paa en Prik. Fru Heiberg havde her taget Publikum fra dets svage Side. Det blødsødne og kælnе, der i de sidste Aar havde faaet Lov til at gro selv hos fornuftige Mennesker, bredte sig til en Folkenydelse under disse Duftvaudeviller. Vort Folk gjorde under alt det et Indtryk som en gammel Kvinde, der vil klæde sig som en yndig ung Pige. Midt under Krigen gjorde »En Søndag paa Amager« en mageløs Lykke. Wiehe kunde neppe gaa paa Gaden, uden at Folk raabte Jokum efter ham. Og Fru Heiberg nævner det ene Eksempel efter det andet paa, hvor henrykte brave og jævne Folk var over det »yndige Stykke«.

»Jeg bliver ung paa ny«, sagde en, »de lykkelige Dage, da jeg sværmede for min Kone, staar atter for mig; jeg maa være i hvad Humør som helst,

saa rykkes jeg ud af alt, naar jeg ser den velsig-
nede Lisbet og den ypperlige Sømandsgut Jokum«. Og saa kunde han føje til til selve Fru Heiberg: »Ved De ikke, hvem der har skrevet det prægtige Stykke? Jeg vilde saagu hellere have skrevet det end Alverdens berømte Komedier!« Og en anden sagde: »Jeg kan ikke blive siddende hjemme, naar jeg ved, at de spiller »En Søndag paa Amager«.

Næste Aar fuldførte Fru Heiberg »Abekatten«, der ogsaa vandt meget Bifald hos Samtiden.

Der var vel dem, der vejrede, at et Tidskifte var nær. Det Skridt, der var traadt ud i Duftvaudevillien, maatte ikke føres længere, om vort Folk skulde bevare sin Sundhed, og vor Litteratur ikke ende med at blive kvalmende Sukkerstads. Men Fru Heiberg anede ganske vist ikke, at Bølgen nu maatte falde, Hun følte sig baaret højt af Folkets Kærlighed, og den vilde der aldrig være Ende paa.

Efter Regeringsskiftet blev Heiberg Teaterdirektør, og hans Kone glædede sig ved Tanken om, at nu skulde Teaterets aller gyldneste Tid oprinde. Hun vandt stadig nye Sejre:

Hun dvæler med Glæde ved Mindet om Scribes »Dronning Marguerites Noveller«.

Om sin egen Rolle skriver hun: Naar nu en saadan Dame som Marguerite skal fremstilles, da kan de fleste Skuespillerinder straks se, at her gør vi Bekendtskab med en Kvinde, forstandig, vittig, intrigant, overlegen, selv lige overfor kloge Mænd, hun kommer i Berøring med. Men hvis ikke Fremstillerinden bag denne Kløgt, denne Vittighed, dette intrigante formaar at lade en elskværdig, kvindelig Hjærtensgodhed lyse ud af alt, hvad hun foretager sig, da har vi her vel en kold, glimrende Kvinde, men hun vækker ikke vor Sympati, tværtimod; uvilkaarligt udbryder man: Pokker skulde have med hende at bestille. Men Sagen er,

at denne Marguerite nyder ikke sin Evne til Intriger, nyder ikke sin Kløgt, sin Forstillelse som saadan, alt dette staar i Kærlighedens Tjeneste, hun kæmper for en elsket, ulykkelig Broder, som hun ønsker at udløse fra Fangenskab. Hjærtetslaget maa høres bag den glimrende Kløgt, Sukket maa fornemmes bag den frivole Latter, og ethvert nok saa lille Ord, enhver nok saa lille Situation maa gribes for at faa denne Side af Karakteren frem, som hun for de kortsynede ikke er i Besiddelse af.

Michael Wiehe spillede Karl den Femte paa en højst ejendommelig og karakteristisk Maade — fortsætter Fru Heiberg —. Det noble, det elegante og fornemme, der laa i hans Personlighed, havde han formaaet at sætte i Forbindelse med en kongelig, raa, fordringsfuld Høflighed i Manerer og Tone. — Det var mig en virkelig Nydelse at spille med ham i dette Stykke, og jeg tør nok sige, at i den store Scene, der slutter 3die Akt, var vi begge saavel som Publikum i fuldstændig Illusion.

En Aften, da Tæppet var faldet efter denne Scene, greb Wiehe Fru Heibergs Haand og sagde, idet han kyssede den: »Ja, det er dejligt at spille saaledes sammen!«

Endnu mærkede hun ikke, at Scepteret var ved at glide hende af Hænderne.

Heller ikke, da hun spillede i Hertz's »Den yngste«.

Hun havde været i stor Usikkerhed med Hensyn til det Billede, hun skulde give Fiorella, Hovedrollen i Stykket. Men da hun saa Wiehes Fremstilling af den unge, boglærde, for Livet og Naturen sløvede Tadeo, da var hun hjulpen, ti da stod det straks for hende, at Modsætningen til hans Billede var det hendes Opgave at give, altsaa Billedet af en ung, glad, sund, »dygtig og frodig Natur, der stod

som den unge Sæd lige overfor Tadeos tørre Stubbe fra forrige Aars Høst. Hans hele Udførelse af Tadeo bragte Baggrund ind i hendes Billede, og hendes Udførelse af den livsglade Fiorella blev den Solstraale, der gav Liv baade til hans Opfattelse og til hendes.«

Om Wiehes Fremstilling i dette Stykke skriver Edvard Brandes: Ingen kan glemme, hvor vidunderligt han spillede som Tadeo i »Den yngste« i lutter Fordoblinger: den stille Lærde, forlegen og kejtet ragende højt op over sin udannede Slægt og dog saa ærbødig-venlig mod alle, selv mod den uvidende Pædagog, kysk som en ung Pige over for Soubrettens paatrængende Koketteri og saa — pludselig helt betaget af Fiorellas muntre Stemme og lysende Smilehuller. Og netop det, at Tadeo overfor den som Dreng forklædte Pige umulig kan begribe sin egen Følelses Natur, denne Uvished var som lagt til Rette for Wiehe.

Nej, endnu syntes hendes Magt stor og urokkelig.

Der var ganske vist kommet noget ind paa Teateret, der ængstede hende. Det udgik fra en Skuespiller, som hun fra første Begyndelse havde haft levende Antipati imod.

Han hed Høedt.

Han kom i Begyndelsen af Heibergs Regeringstid som en Banebryder for en ny Tid. Det var ikke mere Skønhed, der skulde spørges om, men Sandhed. Tragedierne var altfor ofte Teaterkunst og patetisk Stil, der manglede Natur og Menneskelighed. Skuespillerne begyndte at lytte efter ham. Men Fru Heiberg forstod intet deraf. Hun havde intet at lære. Hun havde naaet Toppen. Her trængtes ikke til noget nyt, al den Stund Landets klogeste Mand sad i Spidsen for Teateret. Mon denne Høedt

bildte sig ind, at han bedre kunde lede den danske Skueplads end selve Johan Ludvig Heiberg.

Den 14. November 1851 debuterede Høedt som Hamlet. Edvard Brandes skriver herom: Høedts Spil var ingen Debutants, det var den fuldt udviklede og gennemdannede Kunstners. Uden famlende Usikkerhed bevægede Hamlets sorgklædte Skikkelse sig paa Scenen, Høedts Tale besad en vis maadeholden Kraft, man ikke var vant til, og hans smukke og intelligente Ansigt med de skarpe Træk, passede forunderligt til den i Refleksion og Grublen henskne Yngling.

Publikums Bifald var stormende. Kun Fru Heiberg synes at have været utilfreds. Hun fortæller, at hun havde »bragt det Offer« efter Hr. Høedts Ønske at spille Ophelia. »Hvad Løn fik jeg for min Beredvillighed?« udbryder hun bittert. »At Hr. Høedt havde den Taktløshed straks efter den første Opførelse af Hamlet en Aften i en stor Soiree hos Bournonville at efterabe min Fremstilling af Ophelia og bruge sin æstetiske Indsigt til at gøre alle Tilstedeværende opmærksomme paa, at den Art af Roller burde jeg aldrig spille, da de laa aldeles udenfor mit Talent; at hele min Fremstilling var forfejlet — —«

Det er ikke til Fru Heibergs Ros, at hun lytter efter den smaalige københavnske Sladder. Charlotte Bournonville, der selv var til Stede ved denne »Soiree«, fortæller: »Jeg husker tydeligt hvert Ord, Høedt den Gang sagde, saa meget mere som Fader slet ikke billigede hans Udtalelse. Høedt var netop en varm Beundrer af Fru Heibergs Kunst — dog ikke ubetinget i tragisk Retning — og han var henrykt over at spille sammen med hende; det har jeg over hundrede Gange hørt ham ytre. Den Aften ankede han kun over, at Fru Heiberg i Ophelias

Vanvidsscene bar den traditionelle Vanvidsdragt og det udslagne Haar. Han paastod, at hvis hun havde beholdt sin oprindelige Paaklædning, vilde hendes Vanvid have virket langt mere gribende, ved ligesom pludselig at opdages, hvorimod det nu paa en Maade var annonceret ved Dragten; og da en af de tilstedeværende bemærkede, at den Scene endda var rørende nok, saa udbrod Høedt, meget ivrig: »Nej, naar en ung Dame kommer op til Hoffet i Natsærk og med uredt Haar, saa maa hun te sig bindegal, hvis det skal gøre nogen Virkning«.

Fru Heiberg blev snydevred. Og da Høedt fik Grunden at vide, kom han paa en Prøve hen til hende og forsikrede, at han ikke havde gjort sig skyldig i, hvad han blev beskyldt for. Hun svarede noget om, at hun som Skuespillerinde maatte være forberedt paa Kritik.

»De fæster altsaa Lid til, hvad man har fortalt?« spurgte han.

»Ja«, svarede Fru Heiberg, »men jeg finder den hele Sag ganske ligegyldig«.

Hun mente selv siden, at denne Koldblodighed satte ham i Forlegenhed, Høedt har dog nok været saa klog, at han har vidst, at naar en fornærmet erklærede, at Fornærmelsen var hende ganske ligegyldig, saa betød det alt andet.

Høedt spillede med Bifald Elskerrollen i »Nej«. Her søgte han at betegne den juridiske Kandidat ved et vist roligt Væsen.

Men Heiberg syntes aldeles ikke derom. »Nu har jeg saamænd aldrig vidst, at Waltz var saa god en Skuespiller«, sagde han. Waltz var den Middelmaadighed, der tidligere havde spillet Hammers Rolle.

Fru Heiberg skriver, og Bitterheden lyser ud af hver Linie: »Nu skulde altsaa Hammers Rolle

overtages af en Skuespiller af første Rang; Aftenen kom, Huset var propfuldt og Spændingen stor. Ind træder den ny Hammer, kastende let sine Repliker til højre og venstre, men uden Virkning — ja, Stykket fortsattes, uden at den vante Glæde, den Latter, der saa ofte havde runget i Justitsraad Gamstrups Stue, lod sig høre. »Men Virkningen af de tre ældres Fremstilling maatte jo dog blive den samme?« spørges der maaske. Nej ingenlunde! ti Sagen var, at Høedt havde ved Indstuderingen kun tænkt paa sig selv, men aldeles ikke sat sig i Forhold til os andre og vor Maade at udføre Rollerne paa. Han stod ene, vi stod ene, og Ensemblet var revet i Stykker, Grundtonen forrykket og borte.

Da Tæppet hin Aften faldt for Vaudevillen »Nej« — fortsætter Fru Heiberg — uden at Phister paa et eneste Punkt havde tilvejebragt den gamle glimrende Virkning, saa han forundret paa mig og sagde: »Hvad er det? Har jeg virkelig spillet saa daarligt i Aften? Mig synes, at jeg spillede som sædvanligt«. Jeg svarede ham: »Ja, det var netop Ulykken! De spillede som sædvanligt, De brugte den gamle Tone uden at lægge Mærke til, at den nu ikke længer passede eller blev besvaret af vor ny Hammer«.

Det er ikke ualmindeligt at se daarlige Elskere. Men i Reglen plejer de dog ikke at kunne tage al Kraften fra et Stykkes komiske Scener, hvor de ofte slet ikke er til Stede. Der maa alligevel have været noget højst ejendommeligt ved den Hammer, naar han saa ganske kunde vende Opmærksomheden fra de andre.

Saaledes vilde man være tilbøjelig til at ræsonnere. Dog, det falder ikke Fru Heiberg ind. For hende er Høedt ikke den, der bringer noget nyt,

men kun Oprøreren imod alt det gode gamle. Hun er konservativ til Fingerspidserne, og der er end ikke det ringeste Ønske hos hende om at forstaa noget af det, som de nye Tider hæver højt.

Edvard Brandes skriver om Heibergs Teaterregimente: Heiberg havde intetsomhelst Maal som Teaterchef, han havde ikke engang synderlig stærke litterære Interesser. Den Litteraturperiode, i hvilken han havde været Fører, var afsluttet — — Han opnaaede sin Stilling 25 Aar for sent, det gik ham, som det tidligere var gaaet Rahbek, hvem man først gav Myndighed og Magt, da han tænkte at ville bekæmpe det ny. Havde man gjort Heiberg til Teaterchef i 1825, dengang han var det nyes Bærer og saa begejstret for Vaudevillen, at han paa en beundringsværdig Maade fik Publikum overbevist om den filosofiske Betydning, havde man gjort sin Pligt og handlet klogt. — — Scribe havde fordærvet hans fine Smag, han var bleven en gammel Routinier, hvem et dramatisk Fabrikarbejde var kærere end en poetisk Digtning, der paa et eller andet Punkt stødte hans Vaner. Han besad desuden det geniale Hoveds absolute Sikkerhed i sin Dom og afvæbnede enhver Modstander med det rolige, tilsyneladende godmodige Vid, der er det bedste Værge i en Polemik.

Saaledes var vistnok den Opfattelse, som den ny Tids Ungdom havde af Heiberg. Hans Kone havde faaet hele sin Dannelse fra ham; hvad Under, at hun kun saa det tomme Rum udenfor hans Synskreds's Grænser.

Blandt dem, Høedt havde vundet, var i første Række Wiehe. Han haabede, at det skulde lykkes ham at faa Fru Heiberg til at forstaa, at Høedt virkelig havde noget at bringe. Og saa overtalte han hende til at besøge ham en Aften for at være

sammen med Høedt. Men det mislykkedes totalt. Og da hun gik, sagde hun til Wiehe med en Replik fra Sparekassen: »Det skulde De ikke have gjort, Hr. Reiersen!«

Fru Heiberg kom til at hade Høedt, og det er ganske vist en Genklang af hendes Had, der lyder i et Brev, som Heiberg paa hendes Vegne noget senere skrev til den næste Teaterdirektion. Det hed heri om Høedt, at hans Forfængelighed, Arrogance og Mangel paa Takt, hans slette Tone og forsømte selskabelige Opdragelse maatte gøre det utaaleligt at staa i Embedsforhold til ham.

Hertil svarer Fru Sødring: Hvad særlig angaar Beskyldningen mod Høedt for slet Tone og forsømt Opdragelse, kan jeg ikke lade være at henlede Opmærksomheden paa, at Høedt i hele sit Liv var en af Hovedstadens mest søgte og afholdte Selskabsmænd. Men han var forkælet i Selskabslivet. Han havde en vis elskværdig, lidt skødesløs Maade at være paa, og ingen af hans Venner tog ham det ilde op. Men Heibergs, der var vant til, at alle bøjede sig for dem, følte sig i højeste Grad foragede ved denne Tone.

Hun skriver om Heiberg, at han i Følge sit Naturel, sin Forkærlighed for det absolute, hørte en svunden Tid til. Han var paa Grund af sin overlegne Begavelse i den Grad vant til at betragte sig som andres Overmand, at den ny Tids demokratiske Tankegang uvilkaarlig oprørte ham. Den i en Række af Aar ubestridte Myndighed, han udøvede som Smagsdommer, havde ganske naturlig medført, at han betragtede sin Dom som den eneste rigtige, og naar han derfor mødte Kritik, var han alt for tilbøjelig til at anse saadan som et Udslag af litterære Undermaalers Misundelse.

Fru Sødring nævner derefter Heibergs Mangel

FRU HEIBERG.

Efter D. Monies' Maleri.

paa Sans for det nye, der kom frem. Han stillede sig f. Eks. ret uvillig overfor de Hostrupske Lystspil og udelukkede i sin Regeringstid baade Genboerne og En Spurv i Tranedans fra det kongelige Teaters Repertoire. Man vilde endogsaa vide, at han havde betegnet disse Stykker som »Fjælbodsløjer«. Fru Sødring skriver, at Heibergs gennem Studiet af fransk Litteratur opelskede Forkærlighed for det gratiøse i Kunsten ledede ham til Tider paa Afveje og bragte ham til at underkende Betydningen af det kraftfulde og af det brede, folkelige. Sligt kunde forekomme ham næsten raat eller simpelt.

Saa kom da Striden, der maatte komme. Høedt havde adskillige af Scenens bedste Navne med sig, og Fru Heiberg saa med Sorg, hvordan Wiehe droges til det ny. Og Oppositionen havde den toneangivende Presse paa sin Side. Men Heiberg veg ikke.

Striden begyndte med, at Høedt bestemt ønskede at faa Lov at spille i Shakespeares Richard den Tredie. Heiberg nægtede imidlertid at bringe Stykket frem. Høedt, der havde lagt et stort Arbejde i denne Rolle, følte sig hensynsløst tilsidesat af Heiberg.

I Aviserne regnede Angrebene ned imod Heibergs Styre. Og nu begyndte de ogsaa at rokke ved Fru Heibergs Autoritet. Kritiken, der altid havde været saa smigrende som muligt, blev nu ubehagelig, og hun beskyldtes for at være gaet tilbage i sin Kunst.

Da blev hun farlig syg. Og i den Tid, da hun svævede mellem Liv og Død, glemtes al Uvilje, og hun blev atter Hovedstadens Yndling.

Da hun atter optraadte i et lille Stykke af hende selv, »En Sommeraften«, blev hun Genstand for en

Hyldest, Skuepladsen aldrig før havde set Mage til. Overskou skriver om denne Aften: Hun modtoges med et længevarende Jubeludbrud og en rig Blomsterregn fra alle Kanter i Huset, og da Publikum under Spillet genfandt hende i hendes fulde kunstneriske Glans og henrivende friske Ynde, steg Bifaldet ved hver Scene indtil Tæppets Fald, da hun med stormende Applaus blev kaldt frem og hilsedes med en Sang, der nedkastedes fra Logerne.

. Bagefter samlede en vældig Menneskemasse for at trække hendes Vogn, men hun listede sig bort fra dem, mens de blev ved at staa og vente. Til sidst maatte hendes Broder ned og paa Ære og Samvittighed bevidne, at hun var taget hjem.

Dog, denne Sejr formindskede ikke Striden. Det hed sig, at »Kliken« havde været vred over det væmmelige Afgudereri, der dreves med hende. Og da der i Sangen, der blev sunget til hendes Pris, havde staaet, at Fru Heiberg

— staaer i Tempellets Helligdom
som Ypperste-Præstinde

fandt hendes Modstandere, at det var en oprørende Fornærmelse imod Madam Nielsen. Det var overhovedet Madam Nielsen, der skulde hæves paa Fru Heibergs Bekostning.

Heiberg vilde atter sætte Hamlet paa Reper-toiret med Høedt i Titelrollen.

Men han protesterede imod den ny Rollebesætning og navnlig imod, at Madam Nielsen ikke skulde være Dronningen. Striden blev saa hvas, at Høedt nægtede at spille. Heiberg lod imidlertid ansætte Prøve, som om intet var i Vejen. Om denne Prøve, hvor alle vidste, at Hovedpersonen vilde udeblive, beretter Overskou, der var Sceneinstruktør: Den 19. dennes Kl. 11 ¼ begyndte den ved anordnings-

mæssigt Opslag ansatte Prøve paa Hamlet. Da de faa Repliker, der gaar forud for Hr. Wiehes Indtrædelse som Horatio, var paa rigtig Maade sagt af de rollehavende, afbrød Hr. Wiehe Prøven ved, i Stedet for at træde frem paa Scenen, i Kullissen, yderst mod Teateret højt og heftigt at spørge: »Skal den Komædie nu spilles anden Gang i Dag?« (der var hævet en Prøve paa Grund af Høedts Udeblivelse) hvortil jeg (Overskou) svarede: »Der er begyndt en Prøve, og jeg maa bede, at den fortsættes ordentligt.« Hr. Wiehe vedblev ligesaa højt og endnu heftigere: »Jeg spørger, om den Komædie anden Gang skal spilles i Dag. Det hele gaar jo kun ud paa, at der skal prøves, indtil Hamlet træder ind, saa skal Prøven hæves, og vi ved jo, at Hamlet kommer ikke«. Jeg svarede: »Det tilkommer ikke mig at fortolke Direktørens Hensigter med Prøven; det er efter hans Ordre, at den holdes, og det skal ske paa ordentlig Maade«. Derpaa blev de foregaaende Repliker atter sagte, og Hr. Wiehe traadte aldeles imod sin Rolles Karakter ravende ind, svingende Armene og sagde i en lystig lallende Tone sin Replik: »Venner af Landet«. Jeg paalagde Hr. Wiehe tredje Gang at prøve ordentligt og sagde, at der ikke maatte gøres Løjer, hvortil han svarede: »Det er Dem, der gør Løjer med os; af mig maa man ikke vente andet end Løjer.« Jeg sagde derpaa: »Jeg maa paastaa, at der skal prøves ordentligt og alvorligt.« Til denne fjerde Paamindelse svarede Hr. Wiehe: »Jeg siger, at af mig maa man ikke vente andet end Løjer«. Derefter sagde jeg til de tilstedeværende: »Ja, naar Hr. Wiehe giver den Erklæring, saa maa jeg herved hæve Prøven, ti en saadan Prøve tør ikke finde Sted paa det kongelige Teater«.

Fru Heiberg giver denne Begivenhed følgende

Efterskrift: Enhver ved Teateret, der i mange Aar havde kendt Michael Wiehes dannede Væsen, kunde det ikke andet end forundre og smerteligt berøre at se en saa hensynsløs og raa Opførsel af en Mand, som de yngre hidtil havde set op til som et Mønster paa Anstand og god Tone; og sandelig er her et slaaende Bevis paa, at slet Selskab fordærver Sæderne; ti aldrig vilde det før Høedts Komme være faldet Wiehe ind at nedværdige sig til at bære sig ad som en uvorn Dreng.

Man ser her, hvem man gav Hovedskylden, det var Høedts Slethed, der fordærvede Wiehe.

Og ud fra den Betragtning blev den Mulkt eftergivet ham, som han var idømt.

Fru Heiberg vil gerne se Wiehe som den forførte, der i Grunden gaar om med en daarlig Samvittighed. Han er fortvivlet, som en, der har stor Skyld imod hende, da hun ligger syg. Og da han forlader Teateret og sidste Gang spiller sammen med hende, er det, som den onde Samvittighed nager ham, saa han er lige ved at overmandes deraf.

Der var dog adskillige, der mente, at Wiehe gik stærkt frem som Kunstner under Høedts Paavirkning.

Saa kom Bruddet. Høedt og Wiehe vandrede bort for den næste Vinter at spille paa Hofteateret i Langes Selskab. Høedt havde faaet sin Afsked efter Heibergs Indstilling. Men da nu Direktøren tilbød Wiehe en forhøjet Gage, som man saa sig i Stand til at give ham ved Høedts Afsked, svarede Wiehe derpaa ved at begære sin Afsked. P. Hansen skriver: »Lig den stolte Viking, der afslog Pengebod for sin dræbte Søn, fordi han ikke vilde bære sin Søns Liv i sin Pengepung, vilde Wiehe ikke beriges paa sin Vens Bekostning og besvarede indigneret Tilbudet med Indsendelsen af en kate-

gorisk Begæring om Afsked, affattet i en højst usædvanlig Form — to Linjer i en Konvolut, paa hvis Bagside et Par Ord paalagde Heiberg Ansøgningens Fremsendelse«.

Heiberg var dog ikke til Sinds at bøje sig. Han indrettede sig paa at hjælpe sig med sit mindre Personale, og med voksende Utilfredshed imellem de tilbageblevne, tog han Kampen op.

Aviserne var baade ham og Fru Heiberg stadig paa Nakken.

Saa bøjede Ministeriet sig, og Heiberg fik sin Afsked. Og de udvandrede vendte tilbage.

Fru Heiberg begærede Permission. Men da hun atter forsøgte at optræde paa Teateret, var Forholdene hende saa meget imod, at hun besluttede sig til at tage sin Afsked.

VI.

Etatsraadinden.

Fru Heiberg gik fra Teaterets Strid og Intriger og Bladenes Vrøvl til et Sygeleje i Hjemmet. Det var den gamle Fru Gyllembourg, der laa for Døden.

Overgangen imellem den sollyse Junidag ude i Haven og det halvdunkle Sovekammer, hvor den lille lidende Skikkelse laa i Sengen, var sørgelig og knugende. Og saa gammel Fru Gyllembourg var, ønskede hun at faa Lov at leve lidt endnu. »Man vil saa nødigt«, sagde hun, »ophøre med »die süsse Gewohnheit des Lebens«. Fru Heiberg sagde: »Ja, men tænk nu, hvor herligt det vil være, naar man vaagner efter Døden befriet fra alle legemlige Tryk, og naar Trætheden afløses af Lethed, Ungdom og Styrke, naar Skønhed, Sandhed og Harmoni træder os i Møde«. Da udbrød den gamle Kone: »Ak, Hanne, du maa ikke foragte mig, fordi jeg hænger saa fast ved Livet, men mig synes, at her er saa dejligt!«

Hun døde den 1. Juli 1856, 82 Aar gammel.

Fru Heiberg skriver om Begravelsen: »Det var ikke Skik og Brug i hine Aar, at Kvinder indfandt sig ved de nærmestes Begravelse eller fulgte med Toget til Kirkegaarden. Jeg var altsaa udelukket fra den hele Akt. Men da den foregik i Hjemmet, og det laa mig paa Hjærte at høre vor trofaste

Ven, Biskop Martensens Tale ved Kisten, havde jeg hængt et sort Drapperi for en Dør ind til et andet Værelse, bag hvilket jeg uset og uforstyrret kunde sidde og høre de herlige, varme Ord over den stille, beskedne Kvinde, som ydmyg Kærlighed havde baaret gennem Livets mange Omskiftelser og Kampe. Som jeg sad her ensom bag Drapperiet, forhøjedes Stemningen hos mig ved en lille Begivenhed.

Imellem de mange flyvende Insekter, der fandtes i vor Have, var der et lille langagtigt, meget fint, med et Par Vinger saa klare og gennemsigtige som det fineste lysegraa Flor. Jeg ved ikke, hvori det egentlig laa, men jeg havde altid fundet, at dette lille Insekt lignede Heibergs Moder paafaldende, og ofte havde jeg i Spøg sagt til hende: »Dette fine, lille Væsen er egentlig et Portræt af dig!« Som jeg nu sad her, lyttende til Talen over vor moderlige Veninde, kom dette Insekt flyvende og satte sig paa mit Skød, hvor det blev siddende ubevægeligt under hele Talen, som om det ligesom jeg opmærksomt lyttede til Ordene, medens det lille Bryst bevægede sig op og ned. Jeg blev forundret og bevæget ved dette Syn og turde ikke røre mig af Frygt for, at det skulde flyve bort. Først da Talen var forbi, fløj det, uden at jeg kunde se hvorhen.

Man undres over dette mærkelige Insekt, der fandtes i hendes Have — naturligvis ikke i almindelige Haver. Det er ikke blot over Autodidakten, der tydeligt kan se, at Fluens aander med Lunger, saa det lille Bryst bevæger sig op og ned, men det er over Insektet som Alfernes Budbringer fra en Verden — ingen ved hvor. Og 'da det har hørt paa Biskop Martensen, flyver det igen; ingen ved hvorhen.

Heibergs Hjem var snævert tillukket for alt nyt og friskt. Da den unge Bjørnson kom ned til København, og man opfordrede Heiberg til at indbyde den lovende Digter, var han højst uvillig. Han var ham for uciviliseret. »Aa ja«, blev der sagt undskyldende, »han er ung, han skal løbe Hornene af sig«. »Men jeg holder ikke af, at han gør det i min Dagligstue«, sagde Heiberg.

Heiberg kunde være meget elskværdig, men ogsaa meget ugodmodig.

Der havde været en Fest paa Skydebanen for hans Kone. Hun var bleven hædret og prist i høje Toner. Men der var ogsaa Skumlere til Stede. Der sad Nielsen ved Siden af Phister, og Phister havde Fornøjelse af at drikke ham til, og samtidig stadig pirre til hans Opposition overfor Fruen.

Til sidst gjorde Nielsen Skandale. Han kom med nogle nedsættende og uforskammede Ord om hende, og man blev nødt til at behandle ham som plakatfuld og hurtigst muligt faa ham ført ud af Salen.

Næste Morgen vaagnede han med Tømmermænd og Ruelse. Og han indsaa da, at han var nødt til at gaa ud og gøre Heiberg en Undskyldning.

Han kom ind i Heibergs Stue og søgte at undskylde sig. Han kunde ikke forstaa, hvordan det var gaaet til, han plejede aldrig at faa for meget.

»Kære Nielsen«, sagde Heiberg med isnende Kulde, »jeg ved slet ikke, hvad De mener. Jeg synes, at De opførte Dem aldeles som De plejer«.

Fru Heiberg var dog ikke helt færdig med Teateret endnu. I 1859 formaaede Monrad hende til at vende tilbage igen. Og den 5. Oktober spillede hun Lady Teazle i Bagtalelsens Skole.

Hun skriver selv om denne Festaften: Da jeg atter stod i mit af en stor Del af Personalet festligt smykkede Paaklædningsværrelse, mødende ret

som en Husalf, den syge, men ved min Tilbagekomst lykkelige Madam Gram, der til Trods for de indfaldne Kinder og det svage Legeme saa ud, som om hun i Aften selv var i Stand til at spille den muntre Lady Teazle — da jeg stod her, iført den lette, hvide, med Sølv indvirkede Kjole og med den brogede Georginekrans slynget om det gammel-dags friserede Hode, da følte jeg mig saa glad, saa let paa Legeme og Sjæl, som om Vinger var heftede paa mine Skuldre og uden mindste Fornemmelse af, at min Virksomhed havde været afbrudt i et Par Aar. Hjærtet hoppede i Livet paa mig, som man siger, og jeg traadte ind for det overfyldte Hus som til en festlig Dans, og den Jubel og Blomsterpragt, som her fløj mig i Møde, var sandelig ikke skikket til at kølne min overgivne Stemning.

Overskou beretter: Da den store Kunstnerinde traadte ind med Nielsen som Sir Peter, brød det udsolgte Hus løs i et uendeligt Jubelraab, og der faldt en formelig Blomsterregn over Scenen. De forløbne Aar siden den sidste Optræden syntes sporløst at være gledne forbi Kunstnerindens Hoved, og med det elskværdigste Skælmeri, det sjældne Lune og den henrivende Friskhed, der altid havde været Særkendet for hendes Spil, faldt Replikkerne nu som tidligere fra hendes Læber, saa at Bifaldet næsten syntes at stige med hver Scene.

Endnu skal blot nævnes Clara Bergsøes Omtale af Lady Teazle, der dukker frem med den næs-vise Krans om det fine Hoved. Hun er en nydelig, straalende Spidslærke med lystig Spot og drillende Skælmeri — — som hun staar der i Baldragten, drejet lidt til Siden, med blankt Spejlfior kastet om den slanke Taille, er hun i Fornemmelse sine høje Standsfæller meget overlegen. Hun er ikke engang skabt af samme Stof som de, men en pragt-

fuld Sommerfugl fra Tropernes Land, parat til at løfte Vingerne og flyve bort, hvis man gør hende det altfor kedsommeligt. Først Replikernes Lystighed gør dette luftige Væsen til Menneske. Alligevel, da hendes gamle Ægtemand bebrejder hende de store Blomsterregninger, og hun forsvarer sig med, at det ikke er hendes Skyld, at der ikke blomstrer Roser hele Vinteren, bruger hun en lille Gestus, som var hun en Titania, der kunde fremtrylle alt, og om der var skudt friske Roser op af det støvede Teatergulv, havde det kun været i sin Orden.

I Sommeren 1860 døde Heiberg paa Herregaarden Bonderup ved Ringsted.

Det var et meget haardt Slag for hans Hustru, og hun følte sig ene og færdig med Livet.

Han havde været hendes Vejleder paa de fleste Omraader. Men paa et var hun gaaet sin egen Vej. I længst forsvundne Dage havde Fru Gyllembourg trukket hende med i Kirke, og hun havde hørt Mynster. Hun blev siden en flittig Kirkegænger og regnede sig selv for en Kristen.

Den 13. Januar 1861 optraadte hun paa Scenen første Gang efter Heibergs Død. Hun spillede Marie Stuart, og Overskou skriver, at under hendes Hænder blev det et fuldendt Mesterstykke af dramatisk Kunst. Ved sin Indtræden paa Scenen hilsedes hun med det heftigste Bifald og spillede den forfulgte Dronning med en Følelse, saa sand og gribende, at denne Kvindeskikkelse stillede næsten alle de andre Rollehavende i Skygge. Efter Marie Stuarts imponerende og effektfulde Scene med Elisabeth i tredie Akt brød Bifaldet atter løs med en Kraft, som om det aldrig skulde standse. Overskou skildrer den dybe, kun af svag Hulken afbrudte Tavs-
hed, der herskede blandt Publikum under Maries

Gang til Skafottet. Man følte uvilkaarlig, at nu gik en mægtig Personlighed sin sidste Stund i Møde, man ræddedes over den Skæbne, der ventede Marie, og man havde kun Taarer for den ulykkelige. Ingen tænkte paa at beklappe den gripende Situation.

Fru Heiberg blev endnu nogle faa Aar ved Teateret. Da hun den 2. Juni 1864 spillede i »Elverhøj« vidste ingen i Publikum, at de saa hende for sidste Gang.

Nogle Dage efter gik hun syg og ensom hen ad Kalkbrænderivejen. Der saa hun en bleg, vaklende, sammenbøjet Skikkelse. Det var Michael Wiehe.

Den Høedtske Strid havde skilt dem stærkt, og hun vilde ikke — selv da han ønskede det — nogen Fornydelse af det gamle Venskab. Hun syntes, at han havde aabenbart svigtet hendes Venskab for ham som Menneske, og svigtet hendes Begejstring for ham som Kunstner, i en Tid hvor han burde have mindedes begge Dele.

Nu saa hun her en dødssyg Mand, dette Syn rørte hende dybt, hun standsede ham og sagde: »Her mødes vi tilfældigt, maaske for sidste Gang. De er meget syg, og jeg er meget syg, og ingen ved, hvor længe vort skrøbelige Legeme holder ud. Her rækker jeg Dem Haanden til Afsked og Farvel, i Fald vi maaske ikke ses mere.«

Han greb hendes Haand, medens Blodet steg op i hans ligblege Kinder. »Tak! o Tak!« sagde han.

Faa Maaneder efter døde han.

Mange Aar efter, da hun sad uforstaaende overfor en ny Tid og ukendt af de nye Slægter, sendte Henrik Ibsen hende et pragtfuldt Digt, en mere holdbar Blomst end de Tusinde, hun havde høstet i sin Storhedstid.

Det hedder i dette Digt:

Underligt til Danmark bundet
 staar De altid for mit Øje,
 bundet til en Dag ved Sundet,
 mellem Bøgekroner høje.
 Sol i Luften, Sol paa Fladen,
 Sejler-Gaden
 fures af en blaalig Krusning,
 Sommersusning,
 født i Skoven
 dirrer som et Digt foroven.
 Det er Søndag, glade Klynger
 ler og synger,
 Baade gynger
 under Ly af Kystens Skrænt.
 Lyse Kjoler
 blinker, soler
 sig, hvor Klokker og Violer
 har sit danske Tæppe spændt.

Men derude —
 helt fra Nord, hvor Kronborg troner,
 indtil Syd, hvor fjærnt Trekroner
 Synet raner —
 hvilken Rad af stolte Svaner,
 hvilken Stimmel,
 hvilket Tog af hvide Sejl!
 Skude slutter sig til Skude,
 Lysglans i de hvalte Klude;
 Vimplers Vrimmel,
 Højdens Himmel
 ser sig selv i Dybets Spejl.

Slank og smekker
 drømfyldt Jomfru mellem Snekker,
 glider en mig just forbi.
 Hun er lig et Sagn, der bæver
 bag det Slør, det hylles i;
 hun er lig et Syn, der hæver
 sig og svæver
 ad en lukket Gaadesti.
 Ellepiger
 vinker, viger,
 svøbt i Skum om Bougens Stavn.
 Alfer følger
 Kølens Bølger;
 men i Flagets Folder dolger
 sig Agnetes Navn.

Og se der --- et modsat Billed!
 Hvilke kække Kast i Dansen!
 Lunets gratie-bundne Vildhed
 bær dog Kransen.
 Vimpler vinder sig langs Riggeren,
 Flag fra Stranden hilser Briggen,
 halvvejs hjemlig, halvvejs fremmed,
 halvt en Havfru, halvt et tæmmel
 Barn fra Heden
 svajer Dina op paa Rheden.

Som i Blinde
 ledet frem af milde Vinde,
 som i Drømme
 løftet af de lette Strømme ---
 se Felukken!
 Al Provences Livsglød taler
 i dens Stigen, i dens Dukken;
 Elskovs Sukken
 dæmpet baaren
 Citharklang, fra Dækket maler
 Sjælevaaren;
 Madrigaler
 over stumme Klynger daler,
 som paa Strandens grønne Hynde
 vugges i Jolanthes Ynde.

Hvo kan tælle
 hele Flaaden,
 som i Solskin følger efter,
 som for Medbor skummer frem!
 Over Fraaden
 Ragnhild hælder,
 som om Dybets dulgte Kræfter
 lokked hjem ---
 Lotos lig paa Strømme stride,
 hist Ophelia den fagre
 ses at flagre,
 ses at glide;
 Rang-Fregatter
 Klipperskarer
 hjemad farer.

I en Skønheds-fattig Tid
 har det kvæget mig at følge
 Deres Færd paa Kunstens Bølge
 under Sol og Medbør blid —
 kvæget mig at stirre did,
 hvor i Skær af svale Nætter
 Sagnet sig om Færden fletter.
 Tag som Tak for Synets Trost
 Raabet af en Seers Røst:
 Underfuldt til Danmark bundet
 skal De staa for Slægters Oje —
 bundet til en Nat ved Sundet,
 under Mindets Stjerner høje.

Da Fru Heiberg traadte tilbage som Skuespillerinde, blev hun Sceneinstruktrice. Fru Sødring skriver herom: Min Forventning om, at hun vilde virke heldbringende i sin nye Egenksab, blev saavel i denne Sæson som i de følgende retfærdiggjort ved mange smukke kunstneriske Resultater, som hendes Sceneinstruktion havde at opvise paa Skuespillets Omraade. Men jeg kunde tillige ikke være blind for, at de fysiske Kræfter undertiden syntes at svigte hende, og dette tiltog naturligvis med Aarene.

Charlotte Bournonville skriver: Som Sceneinstruktrice besad Fru Heiberg vistnok en Del Dygtighed, men hun havde neppe den fornødne Ro og Taalmodighed; den ansvarsfulde Stilling lod til at angribe hendes Humør og hendes medfødte Elskværdighed. Det gik hende som saa mange andre, at Teori og Praksis fulgtes ikke ad. Hun siger i sin Bog, at en Sceneinstruktør bør have Planen for sit Arbejde helt ordnet før Prøverne og ikke stole paa øjeblikkelige Indskydelser. Deri har hun fuldstændig Ret — Fru Heiberg selv gennemførte derimod ikke sit Princip; hun forandrede meget ofte Arrangementet fra den ene Gang til den anden,

til ligefrem Fortvivlelse for »Masserne«, der hverken vidste ud eller ind. Hendes gamle Kammerat fra Ungdomstiden, Fru Elise Holst, født Heger, gjorde en Dag Oprør under Prøven — ganske vist paa sin gennemrolige Maade, idet hun nemlig traadte hen til Lamperækken og sagde: Hør nu, Hanne, jeg sætter mig, naar jeg vil, og rejser mig, naar jeg vil, saa du kan godt spare dig al den Vigtighed.

I Georg Brandes Levned findes der en meget morsom Skildring af et Besøg, han som ganske ungt Menneske aflægger hos Fru Heiberg: »Jeg blev indladt og anmodet om at vente i en Stue, gennem hvis Glasdøre jeg i nogen Tid opmærksomt blev iagttaget af Fru Heibergs Adoptivbørn. Saa traadte Fruen ind med en Strikkestrømpe i Haanden, paa hvilken hun under den følgende Samtale stadig arbejdede. Hun sagde: Naa, saa De har samlet Deres Artikler! — Jeg bemærkede troskyldigt, at det meste af Bogens Indhold var tidligere utrykt, som om der for Fruen laa nogensomhelst Vægt derpaa. Hun førte Samtalen over paa Bjørnsons da lige udkomne Fiskerjente, af hvilken Fædrelandet Aftenen forud havde indeholdt en Anmeldelse, og erklærede sig aldeles uenig med Anmelderen, der i Fiskerpigen havde beundret Sjæleskildringen af et scenisk Geni. — Det er en fuldstændig Vildfarelse, sagde Fru Heiberg, fordybet i Strikkestrømpen, en fuldstændig Vildfarelse, at Geniet skulde kendes paa Urolighed, Ubændighed, et uregelmæssigt Liv eller deslige. Det er gammel Overtro altsammen. Den sande Genialitet har intet at gøre med Udskejelser og Uberegneligheder, ja, den er umulig uden streng Pligtopfyldelse. (Ivrigt strikkende) Geniet er simpelt, ligefrem, husligt, arbejdsomt«.

Fru Heiberg levede lige til 1890, men for Offentligheden var hun død mere end tyve Aar før. I den lille Privatkreds, hvor hun opdrog de tre Plejebørn, som hun havde taget til sig efter Heibergs Død, har hun utvivlsomt betydet meget, for Folket var hendes Saga ude. Og hun hørte en længst svunden Tid til, stærk i Fordomme som hun var, ofte gammeldags eller smaaborgerlig djærv i Udtryk, som hun i sine Breve til Krieger har givet saa mange Vidnesbyrd om. Og hun var ganske uforstaaende overfor, hvad nyt Tiden bragte.

Hun oplevede hele den store politiske Kamp herhjemme, men forstod intet deraf, hun saa den moderne Litteraturbølge bryde frem, men saa ikke i det altsammen andet end Oprør og Uorden. Det er fristende her at sammenligne hende med en jævnaldrende, Fru Hauch, der var forrest i Tidsbølgen endnu nogle Aar efter Fru Heibergs Død.

Fru Sødring skriver om hende: Kan det egentlig forbavse, at Fru Heiberg var overbevist om sine Meningers Ufejlbarehed. Tænk, hvad hun gennem sit lange Liv har maattet høre af Smiger. Fra hun var ganske lille Pige blev det atter og atter sagt til hende, der manglede den Modvægt, som meddeles gennem Opdragelsen i et dannet Hjem, at hun var bedre og betydeligere end alle andre, og medens Ægteskabet for de fleste Mennesker bliver en Skole, hvori man lærer at slaa af paa sin Egenkærlighed, saa sluttede Heiberg sig til hendes Forgudere og erklærede hende, at hvad der passede sig for andre Skuespillere, det passede sig ikke for hende, og at kun yderst faa var værdige til hendes Omgang. At Fru Heiberg, ombølget af al denne Virak, ikke gik til Grunde som Menneske, tyder paa, at hun var i Besiddelse af ualmindelige Egenskaber.

Om sit sidste Møde med Fru Heiberg skriver

Fru Sødring: En Foraarsdag i Aaret 1890 kom hun til m g. Hun var ledsaget af sin ældste Datter, Fru Suenson. — Jeg ser hende endnu for mig, som hun sad der i min Lænestol med alt sit Overtøj, sin Fløjels Kaabe og Pelsværket paa. Hun var ualmindelig blødt stemt den Dag. Kort før hun rejste sig for at tage Afsked, saa hun sig rundt i Stuen og sagde vemodigt: »Ja, hvornaar kommer jeg nu her igen?« Jeg ønskede hende, at hun ret maatte faa en god Sommer. Vi sagde da hinanden Farvel, og jeg fulgte hende ud. Idet vi gik igennem Værelserne, udbrød Fru Suenson: »Nej, hvor her er hyggeligt!«

Fru Heiberg sagde da: »Der er altid hyggeligt, hvor Fru Sødring er!«

Disse kærlige Ord var de sidste, som jeg hørte af hende. Sommeren og Efteraaret randt hen, og i Dagene kort før Jul bragte man mig Budskabet om hendes Død.

Med sine Fortrin og Fejl er Fru Heiberg det interessanteste Menneske, jeg har kendt i mit Liv.

Clara Bergsøe skriver: Hun, som ved sin Død i tidligere Tid vilde have samlet Nationen i endelangt Sørgetog, hun begravedes nu som en Storhed, kun ældre Folk vidste Besked om. Det var et af hendes sidste Ønsker, at hendes Kiste skulde betrækkes med hvidt, den Farve, der baade i Livet og paa Scenen havde været hende kærest. Begravelsen, der foregik med konventionel Højtidelighed, indeholdt et besynderligt Moment. En gammel Barndomskammerat af Fru Heiberg, Danseren Hoppe, rejste sig nemlig under Højtideligheden op for endnu engang at sende et Blik efter Kisten, man faldt i samme Nu død om. Var det hendes magnetiske Tiltrækningskraft, der endnu i Døden udøvede sin hemmelighedsfulde Magt? —

Ligtoget, fulgt af Studenter, hos hvem Traditionen om hende endnu levede, bevægede sig langsomt gennem Gaderne. Nogle Øjeblikke holdt det stille foran hendes Bolig i Gothersgade, medens Decemberens kolde Storme føg om den Baare, som indesluttede »Albanos Rose«, der næsten i et halvt Sekulum havde kastet Sydens Solglans over sit Folk. Ude paa Holmens Kirkegaard sænkedes hun i den tredje og sidste Grav af det mærkelige Gravsted, der indesluttede Johan Ludvig Heiberg og Thomasine Gyllembourg.

Kilder:

Et Liv genoplevet i Erindringen af Johanne Luise Heiberg (1891—92). — Clara Bergsøe: Johanne Luise Heiberg (1896). — Julie Weber Sødring f. Rosenkilde: Erindringer fra min Barndom og Ungdom og Erindringer fra senere Aar (1894—95). — Th. Overskou: Den danske Skueplads. — Charlotte Bournonville: Erindringer fra Hjemmet og Scenen (1903). — Edvard Brandes: Dansk Skuespilkunst (1880). — P. Hansen: Den danske Skueplads (illustreret Teaterhistorie). — Georg Brandes: Levnet, Barndom og første Ungdom, Johanne Luise Heiberg og Krieger, En Samling Breve.

INDHOLD:

	Side
I Johanne Luise	3
II Jomfru Pätges.....	15
III Fru Heiberg	30
IV Paa Højdepunktet	57
V Slangen i Paradis	70
VI Etatsraadinden	86

